

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
кафедра германської філології та перекладу

**КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА
У ПИТАННЯХ ЕКОЛОГІЇ ТА ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ**
(на матеріалі вебсайтів Федерального міністерства навколишнього
середовища, охорони природи, ядерної безпеки та захисту споживачів
Німеччини та міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України)

Кваліфікаційна робота
освітнього рівня «магістр»
студентки II курсу магістратури
освітньої програми
*«Міжкультурна германістика
(німецька та англійська мови)»*,
спеціальність – 035.043 «Германські мови
та літератури (переклад включно), перша –
німецька»
ГУБЕНКО Мар'яни Миколаївни
Науковий керівник:
д. філол. наук, доц. Алла МІЩЕНКО

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри германської філології та перекладу
протокол № 10 від «16» травня 2024 року
завідувач кафедри Селі
к.філол.н., доц. Олександр СТАСЮК

КИЇВ
2024

Анотація

Зважаючи на мінливий характер екологічної ситуації у світі та нові виклики, що спричинені війною РФ в Україні, з'явилась необхідність дослідження комунікації влади та суспільства, від ефективності якої залежить рівень екологічної свідомості та безпеки.

Основна мета дослідження полягає у визначенні факторів, які сприяють або перешкоджають ефективній інформаційній взаємодії влади та суспільства з погляду стратегій сталого розвитку та свідомого природокористування.

У цій роботі ми проаналізували теоретичні підходи щодо комунікації, а також схарактеризували шляхи їх практичного застосування. Зокрема, на основі лінгвокультурного аналізу описано прагмалінгвістичні характеристики медіатекстів, які є інструментом комунікації між державою та громадянами з екологічних питань. Таким чином, комунікація розглядається з перспективи контенту, дискурсу та мови, а медіатексти як джерела їхньої репрезентації. Так, наприклад, з'ясовано, як влада вирішує прагматичні завдання щодо екологічних ініціатив з урахуванням принципів інклюзивності та у який спосіб відбувається залучення громадян до участі в прийнятті рішень з питань екології.

Крім того, окреслено особливості медійного дискурсу в Україні та ФРН, що охоплюють інтра- та екстралінгвальні чинники. Встановлено, що існують суттєві відмінності в комунікації влади та суспільства з екологічних питань в Україні та ФРН, які обумовлені політичними, культурними та історичними контекстами. З'ясовано, які теми переважають у національному дискурсі та як поточна ситуація в країні впливає на впровадження та корегування стратегії сталого розвитку. Також охарактеризовано особливості географічного положення, економічного та технологічного розвитку країн, які є факторами, що впливають на характер та динаміку дискурсу в контексті національної стратегії сталого розвитку.

Ключові слова: медіакомунікація, влада, суспільство, Україна, ФРН, сталий розвиток, суспільна свідомість, прагмалінгвістичні характеристики.

Abstract

Considering the changing nature of the environmental situation in the world and the new challenges caused by the Russian war in Ukraine, there is a necessity to investigate the communication between the government and society, the effectiveness of which determines the level of environmental awareness and security.

The study's main purpose is to identify the factors that facilitate or impede effective information interaction between the government and society in terms of sustainable development strategies and conscious environmental management.

In this paper we analysed theoretical approaches to communication and characterized the ways of their practical application. In particular, based on linguistic and cultural analysis, the pragmalinguistic characteristics of media texts that are a tool for communication between the state and citizens on environmental issues are described. Thus, communication is viewed from the perspective of content, discourse and language, and media texts as sources of their representation. For example, the study reveals how the government solves pragmatic tasks regarding environmental initiatives concerning the principles of inclusiveness.

In addition, the peculiarities of media discourse in Ukraine and FRG are outlined, including intra- and extra-linguistic factors. It is established that there are significant differences in the communication between the government and society on environmental issues in Ukraine and FRG due to political, cultural, and historical contexts. The thesis identified which topics prevail in the national discourse and how the current situation in the country affects the implementation and adjustment of the sustainable development strategy. The thesis also characterizes the peculiarities of geographical location, economic and technological development of countries, which are factors that influence the nature and dynamics of the discourse in the context of the national sustainable development strategy.

Keywords: media communication, government, society, Ukraine, FRG, sustainable development, public consciousness, pragmalinguistic characteristics.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	6
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. КОМУНІКАЦІЯ ВЛАДИ ТА ГРОМАДЯН В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	11
1.1. Інформаційне суспільство, нові медіа та медіадискур.....	11
1.1.1. Інформаційне суспільство та нові медіа.....	11
1.1.2. Медіатекст як базова категорія медіадискурсу.....	23
1.2. Діалог між владою та суспільством як інструмент реалізації концепції відкритого урядування в галузі екології та захисту довкілля.....	27
Висновки до розділу 1	35
РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕРЕЗ СУСПІЛЬНИЙ ДІАЛОГ І МЕДІАДИСКУРС	37
2.1. Національна стратегія сталого розвитку держави та екологічна свідомість громадян у ФРН та в Україні.....	37
2.2. Екологічний медіадискурс в Україні та ФРН.....	45
2.3. Вплив інтра- та екстралінгвальних чинників на специфіку інформаційної взаємодії влади та суспільства.....	52
Висновки до розділу 2	55
РОЗДІЛ 3. КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ ЛІНГВІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ ПРОСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ІНІЦІАТИВ В УКРАЇНІ ТА ФРН	57
3.1. Способи звернення до аудиторії.....	60
3.2. Вплив культурних та історичних контекстів на комунікацію влади та суспільства.....	66
3.3. Доступність та прозорість інформації.....	69

Висновки до розділу 3.....	72
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	73
ZUSAMMENFASSUNG.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	90

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗМІ — засоби масової інформації

ЗУ — Закон України

ІКТ — інформаційно-комунікаційні технології

КМУ — Кабінет Міністрів України

Міндовкілля — Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів
України

РНБО — Рада національної безпеки і оборони

ССР — стратегії сталого розвитку

ЦСР — цілі сталого розвитку

BMUV — Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, nukleare Sicherheit und
Verbraucherschutz

ITU — International Telecommunication Union

WSIS — World Summit on the Information Society

ВСТУП

Безпечне та якісне природне навколишнє середовище є пріоритетним для сучасного світу, оскільки у нас немає «планети Б». Зміна клімату, забруднення довкілля, зникнення видів – все це нині загрожує не лише екологічній безпеці, а й існуванню людства в цілому. Проте, на тлі цих загроз дві країни в Європі — Федеративна Республіка Німеччина (ФРН) та Україна — проживають різні реальності.

Збройна агресія РФ на території України призводить не лише до людських жертв та руйнування інфраструктури, а й має серйозні екологічні наслідки, оскільки окупаційні війська чинять екоцид. Це стосується кожного, тому що руйнування дамби Каховської ГЕС знищило значну частину агробізнесу й екосистеми на південному сході України; третій рік поспіль війська РФ систематично знищують довкілля, залишаючи випалену землю, руйнування та забруднення; збільшуються викиди шкідливих речовин та парникових газів внаслідок вибухів, згоряння палива та знищення інфраструктури. Негативні наслідки війни для навколишнього середовища України проявляються не лише у руйнуваннях, мінуванні і забрудненні екосистеми, а й включенні агресором до воєнних цілей інфраструктури атомних станцій України. Забруднення річок та Чорного моря не має кордонів і нищить екосистему інших країн Європи. Відтак ідеться про порушення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля не лише українського народу, а й населення інших країн Європи, оскільки екологічна безпека — це спільне право та спільна відповідальність. У контексті викликів сьогодення ефективна комунікація між владою та суспільством набуває надважливого значення та стає ключовим фактором успішного розв'язання екологічних проблем.

Загальнотеоретичні аспекти та проблеми комунікації між владою та суспільством досліджували Ф. Махлуп (1962), Н. Ферклаф (1995),

I. В. Арістова (2000), Ф. Вебстер (2006), Ван Дейк (2006), М. А. Бойчук (2007), Д. Мак-Квейл (2010), А. А. Хлебнікова (2013), В. Е. Юрченко (2014), С. Г. Соловйов (2015), Д. С. Карцигін (2019), О. О. Каретна (2019), О. О. Карпенко (2021) та ін.

Проблеми екологічної політики та безпеки в контексті удосконалення державного управління досліджували Д. О. Ветвицький (2013), М. В. Андрієнко (2016), М. І. Хилько (2017), Г. М. Проскура (2017), О. М. Калашник (2018), Н. В. Ткаленко (2019), В. В. Гончарук (2020) та ін.

Актуальність дослідження визначається необхідністю комплексного висвітлення прагматичних аспектів, які детермінують специфіку комунікації влади та суспільства в інформаційну епоху і визначають тематику медіадискурсу та способи комунікації під впливом історичних і культурних контекстів.

Об’єкт дослідження — інформаційна взаємодія між владою та суспільством щодо екологічної політики та безпеки.

Предмет дослідження — прагмалінгвістичні характеристики медіатекстів в Україні та ФРН, які є інструментом комунікації влади та суспільства.

Мета дослідження полягає у виявленні національних особливостей діалогу влади та суспільства в Україні та ФРН.

Досягнення мети передбачає виконання таких завдань:

1. Охарактеризувати характерні особливості інформаційного суспільства, нових медіа та медіатексту як базової категорії медіадискурсу.

2. Продемонструвати релевантність інформаційної взаємодії влади та суспільства для формування екологічної свідомості, реалізації національної стратегії сталого розвитку та забезпечення екологічної безпеки, а також виокремити екстралінгвальні чинники, які визначають тематику національних медіадискурсів.

3. Систематизувати характерні особливості комунікації влади та суспільства з огляду на її історичні, культурні та лінгвальні компоненти.

Матеріалом дослідження стали медіатексти, розміщені на вебсайтах Федерального міністерства навколишнього середовища, охорони природи, ядерної безпеки та захисту споживачів Німеччини та Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, опубліковані впродовж 2022-23 років. Вибірка текстів нараховує 200 сторінок та обмежується темами «Ядерна енергетика» та «Захист водних ресурсів», оскільки обсяг магістерської роботи не дозволяє системно дослідити більший обсяг матеріалу.

Методи дослідження зумовлені специфікою об'єкта вивчення та конкретними завданнями дослідження.

Описовий метод використано для інвентаризації та класифікації медіатекстів.

Метод дискурсивного аналізу дозволив встановити тематику текстів в галузі екологічної політики України та ФРН.

Завдяки *елементам контент-аналізу* визначено основні характеристики екологічного медійного дискурсу.

На основі *лінгвокультурного аналізу* виокремлено екстралінгвальні чинники, які впливають на ефективність інформаційної взаємодії влади та суспільства.

Метод прагматичного аналізу дозволив з'ясувати засоби впливу на суспільство за посередництвом тексту, зокрема, виокремлено та проаналізовано основні стратегії та тактики медіакомунікації в галузі екологічної політики України та ФРН.

Наукова новизна дослідження. У роботі розширено доробок класичного вивчення тексту та доповнено прагматичний напрямок дослідження лінгвістики тексту, що фокусується на вивченні способів

комунікації, які забезпечують ефективність комунікації.

Теоретичне значення роботи визначається її внеском до медіалінгвістики, яка зосереджується на використанні мови в медіасередовищі та на опосередкованій публічній комунікації за посередництвом медіа. У роботі досліджується медіатизація комунікації між державою та суспільством, що реалізується у формі культурних практик, які віддзеркалюють ситуацію в країні, національну стратегію, а також світогляд та систему цінностей суспільства.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання отриманих результатів для вдосконалення стратегій медіакомунікації та досягнення прагматичних ефектів комунікації за посередництвом медіатексту. Фактичний матеріал роботи може бути використаний на заняттях з лінгвістики тексту та медіалінгвістики.

Апробація результатів магістерської роботи: VIII Всеукраїнські наукові читання за участю молодих учених “ФІЛОЛОГІЯ XXI СТОЛІТТЯ: НОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ” (Київ, 2024).

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та списку джерел ілюстративного матеріалу. Робота містить 1 таблицю, 4 схеми, 2 діаграми. Загальний обсяг роботи становить 93 сторінки, з яких обсяг основного тексту складає 78 сторінок.

РОЗДІЛ 1

КОМУНІКАЦІЯ ВЛАДИ ТА ГРОМАДЯН В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

1.1. Інформаційне суспільство, нові медіа та медіадискурс

Багато людей вважають, що самостійно приймають ті чи інші рішення, але насправді наше життя значною мірою знаходиться під впливом мас-медіа, які стали посередником між органами влади та суспільством. Відтак медіа у цій взаємодії використовуються як інструмент, за допомогою якого формуються суспільні цінності та переконання. Зростання ролі засобів масової інформації (ЗМІ) у XXI сторіччі обумовлює важливість вивчення комунікації влади та суспільства за посередництвом медіа. Це передбачає дослідження ключових концепцій, принципів і тенденцій, які визначають якість та способи комунікації між державою та громадянами в умовах інформаційного суспільства.

1.1.1. Інформаційне суспільство та нові медіа

У сучасному світі держава значною мірою визначає принципи формування інформаційного простору. Відповідно комунікація влади із суспільством охоплює не лише забезпечення доступу до інформації, але й способи її поширення, а також якість та ефективність впливу на реципієнта. Тому вважаємо за потрібне не тільки охарактеризувати процес становлення інформаційного суспільства, але й окреслити роль держави у цьому процесі.

Перехід до інформаційного суспільства та експоненційний розвиток технологій впродовж останніх десятиріч змінили суспільну свідомість. Це

зробило інформацію значущим соціально-економічним ресурсом на рівні з іншими ресурсами — фінансовими, матеріальними, енергетичними тощо. Припущення щодо революційних соціальних змін, які відбуваються в результаті розвитку та імплементації нових технологій існує вже досить давно, хоча і не позбавлене критики. Термін «інформаційне суспільство» нині вживається на позначення сучасного суспільства, яке досі формується та характеризується інтенсифікацією інформаційних потоків на ґрунті вдосконалення комп'ютерних технологій та технологій телекомунікації.

Одним з перших концептуальні засади інформаційного суспільства окреслив австрійсько-американський дослідник Ф. Махлуп (1962), апелюючи до поняття «суспільство знань». Учений виокремив «знання» в окремий сектор економіки США, проаналізував обсяги інвестицій та зайнятості у цій сфері та наголошував зростання значення професійної діяльності, пов'язаної зі створенням і застосуванням знань та інформації.

Ф. Махлуп, спираючись на класифікацію німецького вченого М. Шелера, запропонував власну класифікацію знань, у якій виокремив п'ять типів знань, зокрема: 1) практичні знання; 2) інтелектуальні знання; 3) буденні або розважальні знання; 4) духовні знання; 5) непотрібні знання (переклад наш — М. Г.) [67, с. 21-22]. Крім того, Ф. Махлуп наголошував на важливості державної політики в галузі освіти, наукових досліджень та інноваційних технологій для розвитку «економіки знань». Праця Ф. Махлупа заклала підґрунтя для розроблення теорій, які кваліфікують знання як самостійний економічний ресурс і ключовий фактор соціального прогресу.

Термін «суспільство знань» пов'язують із концепцією «постіндустріального» суспільства, вперше запропонованої американським соціологом Д. Беллом у 1967 році. Науковець стверджував, що традиційна промислова модель суспільства замінюється новою моделлю, в якій «вирішальне значення має не просто перехід від власності чи політичної

позиції до знання як нової основи влади, а відбувається зміна характеру самого знання» (переклад наш — М. Г.) [58, с. 28]. Д. Белл уважав, що інтелектуальна праця стає більш пріоритетною і цінною; значення технологій та науки зростає, тоді як промислове виробництво поступово втрачає своє лідерство. Зокрема, дослідник наголошував, що «інновації в суспільстві все більше залежать від прогресу в теоретичному знанні» (переклад наш — М. Г.) [58, с. 102].

Ці теоретичні напрацювання заклали підґрунтя для подальшого осмислення ролі інформації та знань у сучасному світі. Так, Ян ван Дейк у своїй праці «Мережеве суспільство» наголошує, що інтенсивність інформаційної взаємодії зростає в усіх видах діяльності людини, а це, в свою чергу супроводжується формуванням: 1) новітньої організації суспільства, заснованої на науці, раціональності та рефлексивності; 2) нової економіки на ґрунті інформаційного виробництва; 3) ринку праці, який значною мірою ґрунтується на завданнях обробки інформації і вимагає знань та освіченості персоналу (звідси альтернативний термін «суспільство знань»); 4) культури, в якій домінують медіа та інформаційні продукти з відповідними знаками, символами та смислами (переклад наш — М. Г.) [61, с. 19].

На думку Ф. Вебстера, всі визначення “інформаційного суспільства” наголошують збільшення кількості інформації, інформаційних продуктів, інформаційних професій, засобів комунікації тощо, але жодне з них не дає якісно нового та системного визначення цього типу суспільства. Крім того, дослідник виокремлює п'ять характерних ознак інформаційного суспільства, кожна з яких являє собою критерій його новизни: технологічний, економічний, професійний, просторовий, культурний. Проте існує шоста ознака інформаційного суспільства <...>, яка наголошує не зростання кількості інформації, а її якість, оскільки характер цієї інформації трансформує наше життя. Основна відмінність цього твердження полягає не в

тому, що на сучасному етапі існує більше інформації, а в тому, що характер цієї інформації трансформує наше життя [72, с. 8-9].

М. Кастельс також аналізував поняття «інформаційне суспільство» та наголошував, що його зміст має визначатися шляхом спостереження та аналізу. Наприклад, однією з ключових ознак поняття «інформаційне суспільство» можна вважати мережеву логіку його базової структури. Це пояснює використання поняття «мережеве суспільство». Однак інші характерні ознаки поняття «інформаційного суспільства», такі як суспільні рухи або держава, демонструють риси, що виходять за межі мережевої логіки, хоча зазнають її суттєвого впливу, оскільки мережева логіка характерна для нової соціальної структури. Таким чином, «мережеве суспільство» не вичерпує всього змісту поняття «інформаційного суспільства» [62, с. 21].

Узагальнюючи підходи до трактування поняття «інформаційне суспільство» і ґрунтуючись на власному баченні інформаційного суспільства, вітчизняний науковець В. Даніл`ян (2008) запропонував таке його визначення: «інформаційне суспільство — це якісно новий етап соціотехнологічної еволюції суспільства, що формується в результаті довгострокових тенденцій попереднього соціально-економічного розвитку, який передбачає збільшення ролі інформації та знань, а також формування та застосування інформаційних ресурсів у всіх системах життєдіяльності суспільства» [11, с. 22].

Аналіз концепцій розвитку суспільства засвідчує схожість характерних рис та ознак, які зумовлюють динамічні процеси у сучасному суспільстві. Більшість учених погоджуються з тим, що зміни, які відбуваються в суспільстві, кардинальні та виокремлюють основоположні аспекти «інформаційного суспільства»:

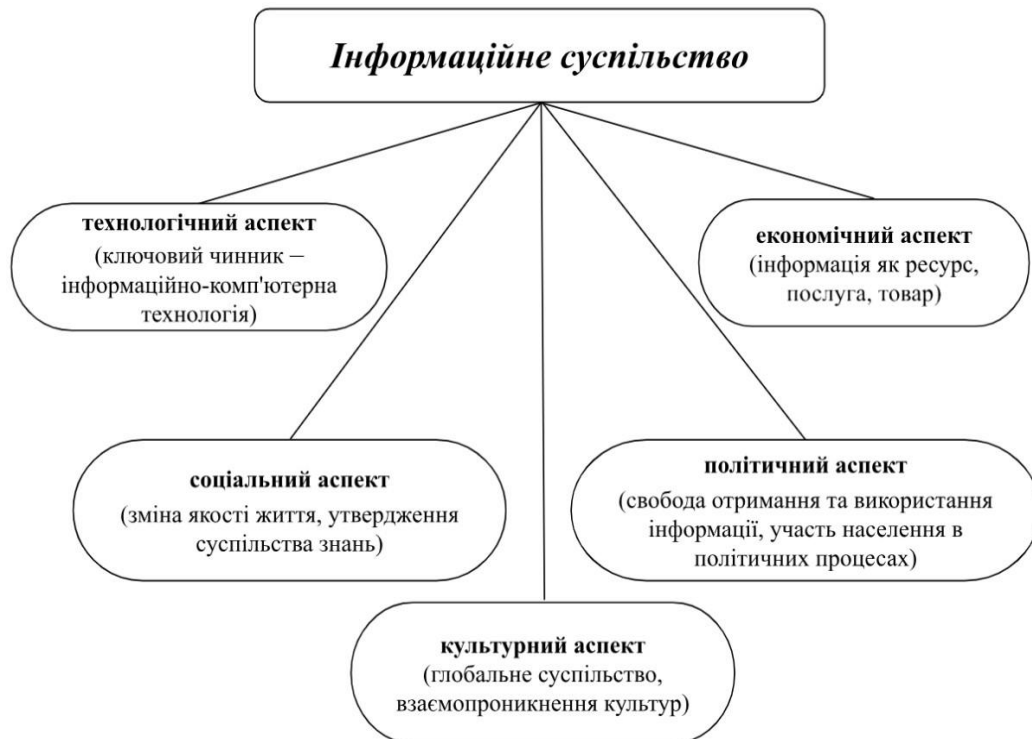

Рис 1.1.1.1 Ключові аспекти інформаційного суспільства [53, с. 19]

Важливе значення для розвитку інформаційного суспільства мало заснування у 1865 році Організацією Об'єднаних Націй Міжнародної спілки електрозв'язку (International Telecommunication Union, ITU) — важливої міжнародної організації, яка розробляє рекомендації в галузі телекомунікацій та радіо, сприяє розвитку інфраструктури та інноваціям у галузі зв'язку та забезпечує доступ до інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для всіх країн світу [63].

ІКТ визначаються як «набір технологічних інструментів і ресурсів, що використовуються для передачі, зберігання, створення, розповсюдження та обміну інформацією. Ці технологічні інструменти та ресурси включають комп'ютери, інтернет-ресурси (вебсайти, блоги та електронну пошту), технології прямого мовлення (радіо, телебачення та вебтрансляції), технології записаного мовлення (подкастинг, аудіо- та відеоплеєри, пристрої для зберігання даних) та телефонію (стаціонарну або мобільну, супутникову,

візуальні/відеоконференції тощо)». ІКТ є основним фактором у формуванні інформаційного суспільства та відіграють ключову роль у сучасному світі, оскільки забезпечують зв'язок та доступ до інформації (переклад наш — М. Г.) [71].

Крім того, важливою подією у сучасному світі стало заснування Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (World Summit on the Information Society, WSIS), ініційованого ООН у 2001 році для розробки глобальної стратегії розвитку «інформаційного суспільства, орієнтованого на інтереси людей».

Основні зустрічі відбулися у 2003 році у Женеві та у 2005 році у Тунісі, під час яких обговорювалась низка ключових питань, зокрема: доступ до інформаційних технологій, кібербезпека, електронне урядування та інші. WSIS-1 (Женева, 2003 р.) поклав початок розробці політики та стратегій переходу до інформаційного суспільства. Була прийнята "Женевська декларація принципів" та «Женевський план дій». Увага WSIS-2, який проходив у Тунісі в 2005 р., зосереджувалась на проблемах управління інтернетом, фінансуванні, безпеці, а також на виконанні Женевського плану дій. Результатом роботи саміту стали «Туніське зобов'язання» та «Туніська програма для інформаційного суспільства».

Основні цілі WSIS:

1. Заохочувати співпрацю між державами, громадянським суспільством, приватним сектором та міжнародними організаціями у питаннях розвитку інформаційного суспільства.

2. Зменшити цифровий розрив між країнами та забезпечити доступ до інформації та комунікаційних технологій для всіх.

3. Використовувати ІКТ для розв'язання глобальних проблем, таких як бідність, освіта та охорона здоров'я.

З урахуванням швидкого темпу розвитку технологій і змін у світі, WSIS продовжує залишатися актуальним і важливим форумом для обговорення цифрових викликів та можливостей на глобальному рівні, який щорічно проводиться у Женеві (переклад наш — М. Г.) [73].

У контексті усталення парадигми інформаційного суспільства варто також згадати Програму «Цифрова Європа» (Digital Agenda for Europe). Це стратегічна програма Європейської Комісії, запроваджена у 2010 році для прискорення цифрової трансформації європейського суспільства та економіки. Головні цілі програми включають: забезпечення швидкого та надійного інтернет-з'єднання для всіх громадян Європи; стимулювання цифрових технологій, досліджень та розвитку нових технологій; покращення доступу до цифрових послуг для громадян; забезпечення кібербезпеки та приватності даних в цифровому просторі; підтримка цифрової грамотності та навичок серед населення для активної участі в цифровому суспільстві.

Перша програма «Цифрова Європа» (The first digital agenda for Europe) була реалізована у період з 2010 по 2020 роки та була спрямована на цифровізацію суспільства шляхом сприяння розвитку цифрових навичок громадян, проведення високопродуктивних обчислень, оцифрування промисловості, розвитку штучного інтелекту та модернізації державних послуг. Крім того, ЄС встановив правила щодо геоблокування (Регламент (ЄС) 2018/302) та мобільності цифрових послуг (Регламент (ЄС) 2017/1128), що дозволило споживачам отримати доступ до онлайн-контенту в усіх державах Європейського Союзу.

Друга програма «Цифрова Європа» (The second digital agenda for Europe): 2020-2030 присвячена змінам у світі, які спричинили цифрові технології. У своїх повідомленнях про формування цифрового майбутнього Європи та про цифрове десятиліття Європи Комісія детально описала заходи для забезпечення безпеки цифрових послуг і ринків. Зокрема було окреслено

чотири цілі: 1) щонайменше 80% дорослого населення повинні володіти базовими цифровими навичками; 2) понад 90% малих і середніх підприємств в ЄС повинні досягти принаймні базового рівня цифрової інтенсивності; 3) усі населені пункти повинні бути покриті 5G; 4) усі ключові державні послуги повинні бути доступні онлайн (переклад наш — М. Г.) [59].

Програма «Цифрова Європа» орієнтована на забезпечення сталого розвитку на континенті шляхом імплементації цифрових технологій, орієнтованих на інновації, зростання економіки та забезпечення цифрової трансформації суспільства. Н. Ржевська наголошує на тому, що саме «державі належить провідна роль у формуванні інформаційного суспільства» [36, с. 59]. З огляду на вищевикладене, вважаємо за доцільне коротко охарактеризувати основні засади національної стратегії розвитку «інформаційного суспільства» у ФРН і в Україні:

«Digitale Strategie 2025» — це ключовий стратегічний документ, розроблений у ФРН у 2016 році з метою прискорення цифрової трансформації країни та підвищення її конкурентоспроможності в глобальному інформаційному суспільстві. Загалом, стратегія охоплює ключові сфери життєдіяльності суспільства, а її завдання орієнтовані на:

- 1) забезпечення усіх громадян високошвидкісним інтернетом,
- 2) надання доступу громадянам до якісної цифрової освіти,
- 3) підвищення компетентності населення в галузі інформаційних технологій,
- 4) розвиток цифрової економіки,
- 5) підтримку стартапів та малого бізнесу в галузі цифрових технологій,
- 6) забезпечення національної кібербезпеки,
- 7) захист даних та розвиток електронного урядування для покращення взаємодії між владою та громадянами (переклад наш — М. Г.) [60].

В Україні розвиток «інформаційного суспільства» ґрунтується на

декількох ключових документах, які визначають цілі, пріоритети та напрямки діяльності в цьому напрямку, зокрема:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України (КМУ) 2013 року про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, основні завдання якої передбачають забезпечення широкого доступу до інформаційно-комунікаційних технологій, створення інформаційного контенту та електронних послуг, розвиток інформаційної інфраструктури, підвищення рівня комп'ютерної грамотності населення, забезпечення інформаційної безпеки [38].

2. Розпорядження КМУ 2018 про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. Ключові стратегічні завдання концепції спрямовані на впровадження ключових технологій цифрової економіки, розвиток цифрових компетенцій та навичок у населення, розбудову цифрової інфраструктури, стимулювання попиту на цифрові технології та створення сприятливого середовища для цифрових трансформацій [39].

3. Указ Президента України про рішення РНБО України 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України», що ставить за мету захистити критичну інфраструктуру, підвищити стійкість державних органів та підприємств до кібернападів, розвинути культуру кібербезпеки серед населення, сприяти розвитку кібербезпечної індустрії та співпрацювати з іншими країнами у цій галузі. Очікується, що це призведе до зміцнення кібербезпеки України, розвитку цифрової економіки та підвищення рівня життя громадян [47].

Нині ЗМІ забезпечили можливість проникнення інформації в усі сфери життя і зумовили створення постмодерністського дискурсу, який характеризується:

- по-перше, фрагментарністю та плюралізмом, відсутністю єдиного,

загальновизнаного способу пояснення дійсності; замість цього спостерігається співіснування множинних, нерідко суперечливих наративів;

- по-друге, відносністю та зміною парадигм, відмовою від абсолютних істин і визнанням ситуативності та контекстуальності знання; під впливом нової інформації картина світу постійно змінюється.

У цьому контексті доцільно говорити про значення глобалізації, яка зумовила переосмислення ролі та змісту інформації в суспільстві, що вплинуло на формування нової суспільної парадигми. Вважається, що вперше визначення поняття «глобалізація» окреслив американський соціолог Р. Робертсон у праці 1992 року, в якій автор апелює до концепту глобалізації як «стиснення світу та інтенсифікації свідомості світу в цілому» [69, с. 8]. Таким чином, глобалізація глобалізаційні процеси не лише слугують позначенням фізичного зближення частин світу, а й супроводжуються усвідомленням людьми своєї причетності до загальносвітових процесів та подій. Це формує відчуття єдності людства та спільної відповідальності за ситуацію у світі.

Крім того, глобалізація істотно сприяла розвитку нових медіа, завдяки чому з'явилися нові інструменти та можливості для поширення інформації, культурних впливів та зв'язків. Проте «усі спроби осмислення ролі т. зв. нових медіа у системі масових комунікацій мають одну суттєву ваду: вони застарівають швидше, ніж розвивається цей феномен» [24, с. 240].

Так, наприклад, Н. Зражевська зазначає, що «нові медіа — це термін, який застосовують щодо електронних видань і нових форм комунікації, що відрізняє їх від традиційних медіа, таких як: ТБ, радіо, газети і журнали» [16, с. 70]. Натомість Л. Манович (2001) виокремлює такі основні принципи нових медіа:

1. Числова репрезентація (Numerical Representation). Усі дані в нових медіа представлені у цифровій формі, а зокрема, у формі числових кодів, що дозволяє їх легко зберігати, обробляти та передавати.

2. Модульність (Modularity). Нові медіа складаються з незалежних модулів, які можуть комбінуватись та перетворюватись. Це дозволяє створювати різні комбінації та варіації контенту.

3. Автоматизація (Automation). У нових медіа присутня автоматизація обробки та відтворення інформації. Комп'ютерні алгоритми забезпечують автоматичне виконання завдань, які раніше вимагали втручання людини.

4. Варіабельність (Variability). За допомогою нових медіа можна створювати різні версії та варіації контенту. Користувачі можуть активно взаємодіяти з медіа, змінюючи його форму, структуру та зміст.

5. Транскодування (Transcoding). Нові медіа дозволяють перетворювати контент з одного медіаформату в інший. Наприклад, фотографії, звук та відео можуть перетворюватись у цифровий код і зберігатися в однаковому форматі [66, с. 49-63].

Манович Л. вважає, що ці принципи визначають специфіку нових медіа, їхню можливість для маніпулювання, трансформації та взаємодії з інформацією. Дослідник розглядає ці принципи як основні характерні особливості нових медіа, які відрізняють їх від традиційних медіаформатів. Манович Л. стверджує, що ці принципи визначають специфіку нових медіа, а зокрема, їхню здатність маніпулювати, трансформуватися та взаємодіяти з інформацією.

У праці «Теорія масової комунікації» Д. Мак-Квейл виокремив риси нових медіа, як-от: цифровізація, конвергенція, інтернет-дивергенція масової комунікації, адаптація соціуму до нових культурних ролей, створення нової публічної сфери, фрагментація і внутрішнє розмивання «медіаінститутів»,

редукція соціального контролю. Він вважав, що нові медіа й технології становлять одне ціле [68, с. 138].

У традиційних дефініціях зазвичай переважають технічні аспекти нових медіа, їхні інноваційні можливості та відмінності від традиційних медіаканалів. Проте, для глибшого розуміння терміна необхідно враховувати його комунікативні, соціальні, економічні та медіа-політичні аспекти, а також контекст, в якому нові медіа функціонують. Це дозволяє виокремити такі характеристики нових медіа: цифровість, мережевість, глобальність, мобільність, конвергенція та інтерактивність [64, с. 2].

Отже, «нові медіа — це радше платформи, на яких пропонуються певні форми комунікації, в яких можуть бути реалізовані різні типи текстів, кожен з яких має власну комунікаційну конфігурацію» (переклад наш — М. Г.) [64, с. 446]

Для лінгвістичної компоненти нових медіа характерні зміни, як-от:

- 1) зрозумілий контент для широкої аудиторії, з метою спрощення його сприйняття;
- 2) простота структури та композиції текстів, що дає можливість швидко визначити їхню релевантність;
- 3) зміна мови комунікації, що супроводжується зменшенням використання формальних лінгвістичних норм [19, с. 146].

Крім того, О. Мелещенко підкреслює, що значну роль у перетворенні медіапростору відіграє «персоналізація», тобто можливість читача самостійно обирати зі значного обсягу запропонованої інформації, що є характерною рисою нових ЗМІ, оскільки інтернет-технології на сучасному етапі дозволяють апелювати до конкретної особи та її вимог [30, с. 96].

Однак, слід зауважити, що інформаційні потоки сучасності характеризуються новизною та невизначеністю, що створює для реципієнта проблеми з вибором власних цілей та засобів їх досягнення. Це може

призводити до «семантичного шоку», коли людина несвідомо або не повністю усвідомлено підпорядковує свою поведінку стандартам, які транслиуються органами влади в інформаційному просторі [17, с. 102].

Отже, завдяки розвитку нових медіа інформація стає доступною у великих обсягах та з високою швидкістю. Це, безумовно, впливає на те, як ми сприймаємо світ та формуємо свої думки. Так, наприклад, використання переваг сучасних медіа не обмежується лише громадянами; державні структури активно використовують ці засоби для формування національної свідомості, підвищення обізнаності та активізації громадської участі у соціально-політичних процесах. Проте надлишок інформації має певні ризики. Поширення дезінформації, фейкових новин та пропаганди може призводити до катастрофічних наслідків у суспільстві.

Оптимальне використання нових медіа вимагає від громадян не лише навичок сприйняття та розуміння інформації, але й критичного мислення, здатності аналізувати та перевіряти дані, а також здатності розрізняти між об'єктивною інформацією та спробами маніпуляції, оскільки контент, який ми споживаємо безпосередньо впливає на прийняття наших рішень. Зважаючи на вищезазначене, можна стверджувати, що тільки за умови відповідального підходу до інформації нові медіа зможуть стати потужним інструментом для розвитку свідомого суспільства.

1.1.2. Медіатекст як базова категорія медіадискурсу

З початком введення в науковий обіг терміна «медіатекст» наприкінці ХХ століття з'являється потреба говорити про таке явище як медіадискурс, що нині завдяки впливу соціального, національного, політичного, економічного, технічного, культурного факторів перетворився на багатогранний феномен сучасної лінгвістики. Насамперед доцільно наголосити на тому, що аналіз

медіадискурсу можна використовувати як інструмент для дослідження впливу держави за посередництвом ЗМІ на формування поглядів, цінностей та свідомості громадян в сучасному інформаційному суспільстві.

Медіадискурс є предметом вивчення не лише лінгвістики, а й низки суміжних соціальних наук. Так, наприклад, у лінгвопрагматиці основний акцент робиться на функціональній спрямованості медіадискурсу в різних формах досягнення комунікативного ефекту, а в теорії комунікації дискурс розглядається як динамічне поняття, що здатне до розвитку відповідно до соціокультурних змін у суспільстві [52, с. 40].

Ф. С. Бацевич диференціює різного типу дискурси з огляду на:

- ототожнення із предметом дослідження різних наук;
- етнокультурні особливості спілкування;
- культурно-історичні особливості комунікації;
- соціальні, вікові та статеві характеристики учасників комунікації;
- типи та форми мовлення, принципи побудови повідомлення;
- риторику повідомлення;
- характеристики мовлення окремої людини і груп людей [4, с. 137].

Значення медіадискурсу зростає й у галузі медіалінгвістики. Як слушно зазначає Д. Сизонов, «медіадискурс (або дискурс масової інформації) є актуальним поняттям в сучасному медіапросторі, адже відображає не тільки комунікативно-інформаційні, а й політичні, економічні, культурні настрої та тенденції сучасного соціуму».

Отже, «медіадискурс — це глобальна універсальна категорія сучасного комунікативно-інформаційного дискурсу, в якому відбиваються актуальні настрої суспільства в різних сферах діяльності, а також динамічні інноваційні процеси, як-от, лексичні новотвори, семантичні неологізми, перифрази, крилаті вислови, запозичення з інших мов тощо» [41, с. 389].

Передача інформації в медіадискурсі відіграє ключову роль, а відповідно й формує його ключові цілі: формування суспільної думки; вплив на свідомість адресантів через потік інформації, який залежно від простору й часу спричиняє відповідний зворотній зв'язок [26, с. 269].

Основна категорія медіадискурсу — це медіатекст, який входить до структури дискурсу загалом. Деякі дослідники ототожнюють поняття дискурсу та тексту. Однак це твердження дискусійне, оскільки поняття тексту в галузі комунікації відрізняється від традиційного лінгвістичного визначення тексту, тому що медійний текст виходить за рамки знакової вербальної системи. Л. Кардаш підкреслює, що «на відміну від тексту, медіатекст — це твір масовоінформаційної діяльності та масової комунікації, суть якого — конкретна інформація, виражена мовленням для впливу на громадську думку».

Основною категорією медіадискурсу вважається медіатекст, який входить до структури дискурсу загалом. Деякі дослідники ототожнюють поняття дискурсу та тексту, що є дискусійною думкою, оскільки поняття тексту в комунікаційній сфері відрізняється від традиційного лінгвістичного визначення тексту, тому що медійний текст виходить за рамки знакової вербальної системи. Л. Кардаш підкреслює, що «на відміну від тексту, медіатекст — твір масовоінформаційної діяльності та масової комунікації, суть якого — це конкретна інформація, виражена мовленням для впливу на громадську думку та здійснення переконання» [19, с. 147].

У медіалінгвістичному словнику подається таке визначення медіатексту: «медіатекст — це поліфункціональна гетерогенна смислова система, яка є продуктом вербалізації когнітивної діяльності індивіда та об'єктом і результатом цілеспрямованого конструювання смислів відповідно до прагматичної орієнтації ЗМІ. Медіатекст аналізується з погляду механізмів взаємодії тексту та реципієнта, в результаті чого в його мовній свідомості

формується інформаційна картина світу як результат систематичної взаємодії з медіареальністю» [51, с. 101].

Як зауважив, Н. Ферклаф: «медіатексти є чутливим барометром соціокультурних змін, і їх слід розглядати як цінний матеріал для дослідження, оскільки зміни в суспільстві та культурі проявляються в усій своїй непевності, незавершеності та суперечливості в гетерогенних і мінливих дискурсивних практиках медіа» (переклад наш — М. Г.) [75, с. 52].

Крім того, цифрові публічні сфери, динамічні та мінливі за своєю природою, стають предметом постійних дискусій, оскільки медіа та суспільні ідеології тісно переплетені між собою. Ідеї та думки, що циркулюють у цих сферах, безпосередньо впливають на дії реципієнтів у повсякденні (переклад наш — М. Г.) [76, с. 6].

Зважаючи на вищезазначене, можна стверджувати, що «для медійних текстів характерне поєднання інформаційної функції з персуазивною» [25, с. 60]. Відповідно специфіка медіатекстів полягає в тому, що вони транслюють не тільки об'єктивний факт, а й суб'єктивне його відтворення, в процесі якого відображаються думки й почуття автора, його ставлення, оцінка, тлумачення [46, с. 44].

З'ясуємо суттєві відмінності між медіатекстом та медіадискурсом, шляхом виокремлення та порівняння їхніх базових характеристик:

Таблиця 1.1.2.1

Медіатекст і медіадискурс

Характеристика	Медіатекст	Медіадискурс
Форма	Фіксована	Динамічна

Продовження таблиці 1.1.2.1

Структура	Чітко визначена, залежить від жанру та каналу комунікації.	Може змінюватися залежно від контексту, адже дискурс формується у процесі комунікації.
Контекст	Не завжди явний	Завжди присутній
Орієнтованість на час	Може бути незалежним від часових рамок	Відображається в конкретному історичному контексті
Спрямованість	На конкретну аудиторію	На формування загального розуміння або поглядів на певний суспільний або культурний контекст

Узагальнюючи викладене у таблиці 1.1.2.1, варто наголосити окремі аспекти медіатексту та медіадискурсу: медіатекст — це будівельний блок медіадискурсу; матеріал, з якої будується дискурс. Медіадискурс — це контекст, в якому створюється та сприймається медіатекст; Таким чином, взаємодія між медіатекстом і медіадискурсом динамічна. Медіатекст може впливати на дискурс, а дискурс може впливати на медіатекст. Розуміння зв'язку між медіатекстом та медіадискурсом важливе для:

- 1) аналізу медіатекстів, оскільки необхідно враховувати контекст;
- 2) вивчення медіакультури, зокрема процесу взаємодії людей з медіа;
- 3) створення власних медіатекстів.

Підсумовуючи сказане, можна стверджувати, що медіатекст та

медіадискурс нерозривно пов'язані між собою. Медіатекст — це продукт медіадискурсу, а медіадискурс — це контекст, в якому створюється та сприймається медіатекст. Однак обидва поняття відіграють важливу роль у формуванні масової свідомості.

1.3. Діалог між владою та суспільством як інструмент реалізації концепції відкритого урядування в галузі екології та захисту довкілля

Інформаційна взаємодія держави та громадян набуває мережевого характеру. Трансформуються способи державного управління. Інтерес влади щодо громадської думки зростає.

Є. Архипова розглядає ефективність системи державного управління та наголошує на «оптимізації комунікативної взаємодії органів державної влади, громадськості та самоврядних структур (інститутів місцевого самоврядування). Це стає можливим завдяки побудові не лише ефективної комунікативної політики, а і єдиного комунікативного простору, що реалізується на основі принципу партнерства, реалізація якого передбачає цілковиту довіру зі сторони громадськості до органів державної влади. Звітуючи перед суспільством, органи влади повинні нести відповідальність за свої дії та прийняті рішення» [3, с. 6].

М. Бойчук аналізуючи зміст влади як процесу вважає за необхідне зацентувати на тому, що «будь-який процес не може бути нескінченним. Якщо в органічній природі обмеження продуктивності відбувається шляхом того, що ми називаємо чутливістю і що треба розглядати як першу умову конструкції органічного продукту, то у живій природі — це подразливість, у соціальній природі — таке обмеження накладається рівнем спілкування людей між собою» [6, с. 93].

Щодо взаємодії з суспільством П. Вербицький стверджує, що «інформаційний ресурс, як і всі інші, вимагає управління. Це повинна вирішувати інформаційна політика, під якою розуміється сукупність основних напрямів і способів діяльності держави з одержання, використання, поширення та зберігання інформації. Головними напрямками й способами державної інформаційної політики є:

- забезпечення доступу громадян до інформації;
- створення національних систем і мереж інформації;
- зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності;
- сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню національних інформаційних ресурсів; створення загальної системи охорони інформації;
- забезпечення ефективного використання інформації;
- сприяння міжнародному співробітництву в галузі інформації і гарантування інформаційного суверенітету України » [7, с. 23].

Відтак можна стверджувати, що важливим аспектом комунікації влади та суспільства є управління інформаційними потоками, забезпечення своєчасного обміну необхідною інформацією між усіма учасниками організаційних процесів, що дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення та підвищувати загальну ефективність [50].

Окрім того, необхідно чітко розуміти завдання державної інформаційної політики з метою створення ефективної комунікації:

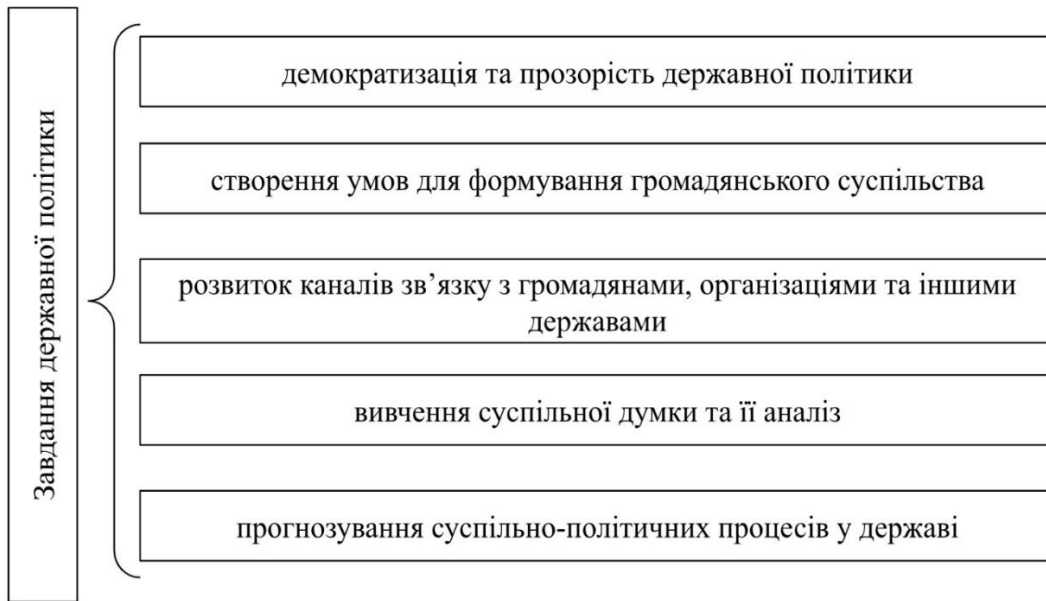

Рис. 1.3.1 Завдання державної інформаційної політики [9, с. 8]

I. Павліченко слушно наголошує на тому, що більшість інформації державних органів доступна для громадськості, відображаючи принцип «інформаційної відкритості» [32, с. 3]. Це особливо актуально в контексті демократизації українського суспільства.

Інформаційну відкритість можна розглядати також з перспективи її поділу на три рівні:

Перший рівень: Забезпечення легкого розуміння та сприйняття інформації для громадян через доступ до документів, фотографій, відео з вирішенням соціальних питань.

Другий рівень: Надання доступу до процесів прийняття рішень, обґрунтування їхніх причин та очікуваних результатів, що сприяє усвідомленню відповідальності органів влади.

Третій рівень: Залучення громадськості до процесів прийняття рішень, керуючись принципами демократії та народовладдя.

Н. Подвірна наголошує, що масштаб і характер поширення демократії участі залежить від взаємодії між державою та громадянським суспільством. Дослідниця виокремлює чотири варіанти такої взаємодії:

1. Традиційна стратегія згори-униз, де громадяни отримують мінімум інформації та не мають впливу на рішення.
2. Обмежений діалог, де влада приймає пропозиції, але не реагує на них.
3. Відкритий діалог, але влада залишає за собою рішення.
4. Демократична участь, де громадяни рівні владі у політичному процесі, з однаковою вагою пропозицій [33, с. 101].

Повністю в Україні реалізовано лише перший варіант діалогу, хоч і були спроби впровадження другого. Проте нестабільність взаємодії між ключовими секторами влади та намагання контролювати ситуацію обмежують можливість вибору більш прогресивних політичних стратегій у відносинах з громадянами.

Метою повноцінного діалогу між владою і суспільством вважається «широке залучення громадськості до процесу прийняття рішень. Комунікація у цьому аспекті є регуляторним і координаційним механізмом у взаємодії держави та суспільства. Вона забезпечує стабільність та ефективність їх функціонування за умови дотримання принципів, на основі яких має будуватися ефективна комунікація органів влади з громадськістю» [22, с. 3].

Крім того, І. Арістова підкреслює, що ефективне управління можливе лише у випадку, коли певна потреба не лише відчувається та задовольняється, але й усвідомлюється відповідно до соціальних цілей, які відображають ці потреби та передбачають ідеальні результати управлінської діяльності. Центральною характеристикою управління є наявність інформації про цілі та спрямованість інформації, що можна вважати необхідною умовою для успішного управління [2, с. 67]. У контексті дефініції ефективної комунікації

насамперед йдеться про «взаємодію яка передбачає зворотний зв'язок і дозволяє підтримувати інтерес та довіру населення до діяльності влади» [21, с. 52].

Узагальнюючи різні тлумачення взаємодії влади та громадськості в екологічній сфері Д. Карцигін зазначає, що це «багатогранне явище, зміст якого полягає у мінімізації, локалізації правових наслідків, а в ідеалі — унеможливленні порушення екологічних прав шляхом збалансування інтересів держави, суспільства та особистості» [23, с. 24].

Головну роль у втіленні екологічної політики відіграє держава, проте варто відзначити, що вона не єдиний учасник у цьому процесі. Окрім держави, реалізацію екологічної політики забезпечують політичні партії, наукові організації, неурядові громадські організації та інші суб'єкти. Це робить екологічну політику об'єктом не тільки державного, а й публічного управління [1, с. 3].

Зокрема, Д. Ветвицький зазначає, що «екологічну політику можна представити як систему цілей і дій органів державної влади та управління, спрямованих на забезпечення екологічної безпеки держави і задоволення екологічних потреб населення» [8, с. 110]. Натомість М. Андрієнко зауважує, що «державна екологічна політика» — це «складова політики держави, що відображає сукупність її цілей і завдань у сфері екології, які формуються політичною системою держави відповідно до її соціального призначення і реалізуються нею за допомогою певних механізмів» [1, с. 3].

Водночас Н. Малиш наголошує, що «державна екологічна політика має бути спрямована на сприяння сталому розвитку, а саме: включення питань захисту навколишнього середовища до політики в інших сферах, зокрема, у галузі промисловості, енергетики, транспорту, регіонального розвитку та сільського господарства тощо» [29, с. 82].

Дослідник зазначає, що враховуючи основні чинники, що впливають на формування державної екологічної політики, стає очевидним, що в Україні важливо забезпечити більшу прозорість у діяльності органів виконавчої влади в сфері охорони навколишнього середовища та інших владних структур, які впливають на стан довкілля. Це можна здійснити шляхом регулярного інформування громадськості про діяльність органів виконавчої влади в цій сфері через різноманітні медіа, Інтернет та офіційні видання. Не менш важливим є забезпечення постійної участі громадськості у процесі прийняття рішень, що стосуються довкілля, та реалізації державної екологічної політики України на всіх її рівнях. [8, с. 115].

Як підкреслює Л. Сергієнко, «об'єктом екологічної політики є екологічне та навколишнє середовище, тобто сукупність природних і соціальних процесів, природні ресурси, здоров'я та життя людей. Основним суб'єктом реалізації державної екологічної політики є держава, що ініціює формування та реалізацію державної політики в особі органів державної влади разом із громадянським суспільством, що неодмінно, в демократичних умовах, має долучатися до процесу прийняття та здійснення державноуправлінських рішень» [43, с. 192-193].

І. Бойко наводить наявні рівні екологічної свідомості за глибиною усвідомлення міри екологічного ризику та справедливо зазначає, що «показником формування ефективної екологічної свідомості є як знання про природне середовище, так і активні дії, спрямовані на примноження природного багатства» [5].

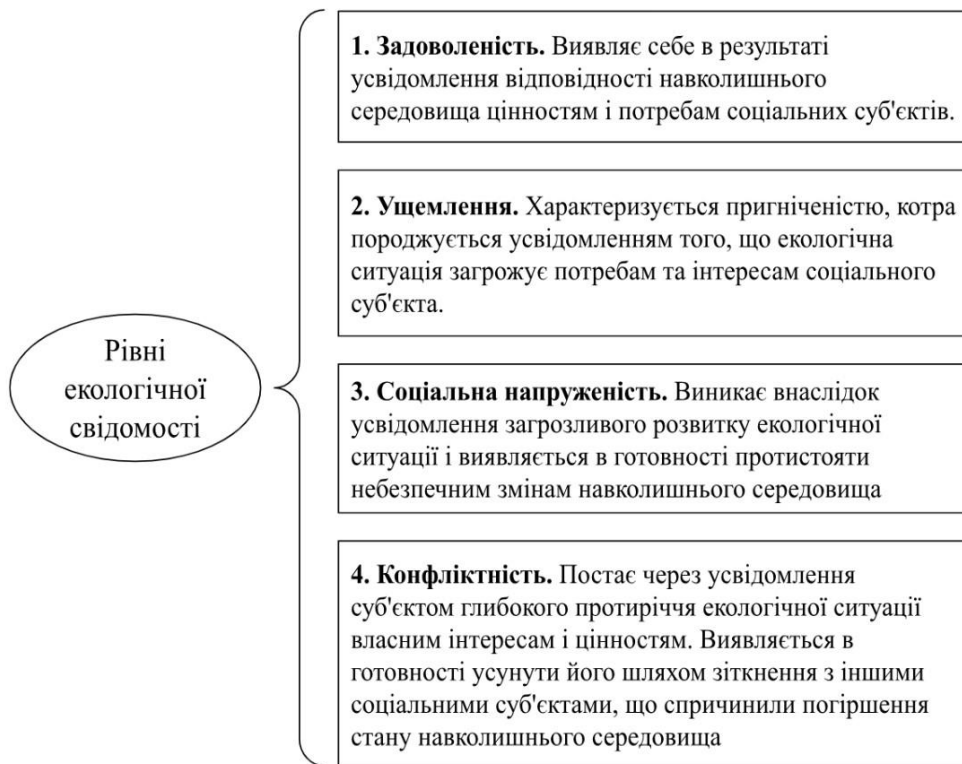

Рис. 1.3.2. Рівні екологічної свідомості та типи сприйняття реальності

Задля досягнення ефективності в комунікації з суспільством держава має зважати на засади функціонування екологічного управління. О. Калашник пропонує таку послідовність:

- 1) «визначення державою своєї екологічної політики, її цілей, основних напрямів реалізації, послідовність і гарантію виконання прийнятих зобов'язань;
- 2) планування програм здійснення екологічної політики, формування плану, розробка стратегії, врахування витрат, що відповідають цілям;
- 3) ефективне впровадження системи екологічного управління, можливості й засоби забезпечення функціонування для здійснення державою своєї екологічної політики, цілей, завдань;

4) контроль та оцінка наслідків екологічного регулювання стану довкілля, здоров'я населення та економіки на підставі моніторингу, що здійснює необхідні вимірювання екологічних характеристик;

5) проведення державою аналізу, корегування та вдосконалення екологічного управління у процесі набутого досвіду відповідно до змін у законодавстві, визначення пріоритетів для досягнення визначених цілей, забезпечення ефективності політики та управління адекватності витрат;

6) впровадження процесу постійного вдосконалення екологічного управління з метою поліпшення загальних екологічних характеристик у сферах з виявленими можливостями для вдосконалення» [18].

Отже, налагодження ефективної інформаційної взаємодії між владою та суспільством можна вважати передумовою для формування екологічної свідомості громадян, реалізації дієвої екологічної політики та забезпечення сталого розвитку країни в цілому.

Висновки до розділу 1

У першому розділі окреслено концептуальні ідеї взаємодії влади та громадян в умовах інформаційного суспільства задля реалізації принципу відкритого урядування та залучення громадян до реалізації державної політики в галузі екології та захисту довкілля.

У розділі проаналізовано характерні особливості комунікації за посередництвом нових медіа в умовах інформаційного суспільства, яке характеризується: 1) посиленням ролі медіа у всіх сферах життя; 2) експоненційним зростанням обсягів інформації; 3) бурхливим розвитком інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

Продемонстровано динамічний характер взаємозв'язку між медіатекстом та медіадискурсом. Обґрунтовано, чому аналіз медіадискурсу

може застосовуватись як інструмент для дослідження впливу влади на формування національної свідомості громадян в сучасному інформаційному суспільстві, а також окреслено можливості реалізації концепції сталого розвитку держави через формування екологічної свідомості громадян.

Виявлено та охарактеризовано проблеми, які можуть виникати в процесі реалізації національної стратегії сталого розвитку, зокрема: 1) екологічний песимізм у суспільстві; 2) недовіра громадян до дій влади в галузі екології; 3) низький рівень екологічної освіти населення тощо. Водночас продемонстровано, що перспективи формування екологічної свідомості пов'язані з впровадженням ефективних освітніх програм, посиленням громадського контролю за діями влади та покращенням комунікації.

Аналізований матеріал дозволяє дійти висновку, що ефективний діалог влади та суспільства відіграє ключову роль у формуванні екологічної свідомості громадян та забезпеченні екологічної безпеки загалом, оскільки лише тісна співпраця між урядовими інституціями та активною громадськістю здатна сформувати необхідні передумови для сталого розвитку держави.

РОЗДІЛ 2

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕРЕЗ СУСПІЛЬНИЙ ДІАЛОГ І МЕДІАДИСКУРС

2.1. Національна стратегія сталого розвитку держави та екологічна свідомість громадян у ФРН та в Україні

Система відносин між органами державного управління та громадянами є одним із ключових показників рівня сталого розвитку суспільства та ознакою демократії. Чим ширші можливості участі громадян у суспільно-політичному житті, тим вищий рівень демократичності та ефективності державного управління [54, с. 133].

Як зауважує Н. Луман, «комунікація повинна насамперед розв'язувати проблему часу, і це особливо стосується мас-медіа, операції яких відбуваються під тиском прискорення» [28, с. 134].

Натомість В. Різун наголошує, що «масове спілкування, як і будь-який вид комунікації, за своєю природою є формою соціальної взаємодії, пов'язаної з наданням інформаційних послуг населенню, пропагуванням системи цінностей тощо. Тобто масова комунікація — не самоціль, вона лише засіб досягнення суспільних цілей» [37, с. 21]. Крім того, «соціально-політична (або масова) комунікація є найбільш широко використовуваним механізмом взаємного узгодження інтересів, соціальних дій та цілей розвитку людини, суспільства та держави» [44, с. 13].

Таким чином, як інструмент встановлення та підтримання контактів у суспільстві та його консолідації засоби масової комунікації на сучасному етапі забезпечують:

- 1) вироблення інформації як продукту з метою впливу на суспільну дійсність реципієнта-споживача;

2) використання технічних засобів, таких як комп'ютери, цифрові камери, смартфони, програмне забезпечення та ін., для виробництва та обробки медіаконтенту;

3) формування масової культури, яка обумовлює цілі виробництва інформаційної продукції, її призначення;

4) формування специфічного суспільного середовища, для якого властива масова культура і яке є замовником та споживачем інформаційного продукту [37, с. 127].

Зважаючи на викладене вище, можна стверджувати, що ефективне використання та управління масовою комунікацією вимагає професійного підходу. Уряд повинен виявляти високу ефективність та переконувати громадян у своїй компетентності.

У сучасному світі, де екологічні проблеми стають дедалі гострішими, питання сталого розвитку держави виходить на перший план. Одним із ключових факторів, який може сприяти досягненню цієї мети, є формування екологічної свідомості громадянського суспільства яка передбачає насамперед формування екологічних цінностей. Це можна продемонструвати на прикладі такої схеми:

Рис. 2.1.1. Передумови досягнення екологічної безпеки

Енциклопедія Сучасної України тлумачить поняття «екологічна свідомість» як «систему знань, цінностей та переконань, які формують відповідальне ставлення людини до довкілля, що охоплює розуміння

екологічних проблем, усвідомлення наслідків людської діяльності для природи та прагнення до збереження довкілля» [12]. У зв'язку з цим варто зазначити, що «на формування екологічної свідомості та екологічних цінностей населення впливають природоохоронні норми та заходи, які вживає держава для забезпечення їхнього виконання» [27, с. 26].

Крім того, необхідно наголосити на тому, що стан суспільства детермінує пріоритети, державну політику та комунікацію влади з суспільством, а зокрема, з виборцями. Бо в демократичних державах уряд звітує перед виборцем, а виборці обирають політиків і своє майбутнє. ФРН вважається лідером у сфері сталого розвитку, що зумовлено низкою факторів:

Державна підтримка: уряд активно сприяє формуванню екологічної свідомості. Це реалізується через фінансування екологічних програм, екологічну освіту в навчальних закладах, державні стимули для розвитку екологічних технологій та підтримку громадських екологічних організацій. Зокрема «Експортна ініціатива з охорони довкілля» Німеччини має стратегічну мету — сприяти глобальному впровадженню та розвитку екологічних рішень, які відповідають високим стандартам сталого розвитку та адаптації до змін клімату. Ця ініціатива спрямована на передачу екологічних знань та технологій у сфері охорони довкілля. Серед основних напрямків цієї ініціативи варто відзначити керування водними ресурсами, управління відходами, стічними водами та ресурсоефективність, а також впровадження екологічно чистих технологій у мобільності, міському та регіональному розвитку тощо. Ця ініціатива сприяє не лише економічному розвитку, а й покращенню якості життя населення та зміцненню екологічних стандартів у всьому світі [91].

Високий рівень екологічної обізнаності, яка дозволяє виховувати покоління відповідальних громадян, які дбають про довкілля. Так, наприклад, «Екологічна обізнаність у Німеччині» — це дослідження, яке BMUV публікує

кожні два роки з метою моніторингу підтримки державної екологічної політики громадянами. Крім того, влада прагне з'ясувати, які проблемні питання турбують суспільство. Зокрема, у 2022 році захист довкілля та клімату продовжував залишатися важливим питанням для жителів Німеччини, посівши п'яте місце серед найважливіших викликів. Однак люди також були стурбовані іншими соціальними проблемами, такими як загарбницька війна росії проти України, пов'язана з нею енергетична криза та висока інфляція, які поступово зменшували важливість пандемії коронавірусу. Дослідження показало, що переважна більшість населення підтримує амбітну екологічну політику [104].

Суворя екологічна політика: федеральні землі несуть основну відповідальність за дотримання природоохоронного законодавства, а також за виявлення та переслідування правопорушень. Для того, щоб покарати за будь-які порушення, існує низка заходів та покарань, передбачених екологічним, адміністративним та кримінальним законодавством [101].

Концепція сталого розвитку, орієнтована на збалансований поступ економічної, соціальної, екологічної сфер та ключовою для забезпечення довгострокового добробуту суспільства й навколишнього середовища. Проте спільним викликом для ФРН та України можна вважати практичну реалізацію концепції, яка вимагає формування відповідних екологічних цінностей, що стануть складовими екологічної свідомості громадян.

ФРН активно комунікує з громадянами на офіційному вебсайті щодо екологічної політики держави та роз'яснює причини створення екологічних. Так, наприклад, розглянемо «Deutsche Nachhaltigkeitsstrategie Weiterentwicklung 2021», що є оновленим планом дій ФРН з питань сталого розвитку до 2030 року. Зокрема, у документі зазначено: «Завдання зрозуміле: ми повинні взяти курс на десятиріччя сталого розвитку! (Der Auftrag ist klar: Wir müssen jetzt die Weichen für ein Jahrzehnt der Nachhaltigkeit stellen!)» Ця

стратегія відображає зобов'язання країни щодо збереження навколишнього середовища та сталого розвитку, а також відповідальність перед майбутніми поколіннями [94, с. 11].

Крім цього, стратегія має тісний зв'язок з формуванням екологічної свідомості у суспільстві, що стосується таких аспектів:

1. *Підвищення обізнаності* передбачає активну інформаційну кампанію, спрямовану на пояснення цілей сталого розвитку та шляхів їх досягнення. Це допоможе громадянам краще зрозуміти екологічні проблеми та їхні наслідки, а також стимулюватиме їх до активних дій.

2. *Зміна поведінки* заохочує до екологічно відповідальної поведінки як з боку державних органів, так і з боку громадян. Це охоплює використання екологічно чистих продуктів та послуг, зменшення споживання енергії та ресурсів, а також сортування відходів. Стратегія також підтримує розвиток екологічного транспорту та інфраструктури, що робить екологічні альтернативи більш доступними та зручними.

3. *Освіта та виховання* підкреслює важливість екологічної освіти та виховання з раннього віку. Так, наприклад, інтегрування екологічних тем у навчальні програми та заохочення до активної участі дітей та молоді в екологічних проєктах.

Отже, «Deutsche Nachhaltigkeitsstrategie Weiterentwicklung 2021» на меті не лише забезпечити сталий розвиток держави, але й сформувати екологічну свідомість у німецькому суспільстві. Відтак неабияку роль у цьому процесі відіграє «екологічна інформація», яку можна тлумачити як «повні, достовірні, своєчасні та вичерпні відомості про стан навколишнього природного середовища, його компоненти та взаємодію між ними, екологічні загрози та небезпеки, заходи та засоби охорони, а також освітні заходи» [34, с. 35].

В Україні, як і в багатьох інших країнах, проблема формування екологічної свідомості актуальна. Однак наразі «структура державного управління в Україні ще не повною мірою відповідає діалоговому, партнерському характеру суспільних відносин» [55, с. 159]. Крім того, на сучасному етапі існує низка проблем, які ускладнюють цей процес: складні соціально-економічні умови у воєнний час, оскільки йдеться насамперед про виживання населення та збереження цілісності держави; недостатнє фінансування екологічних програм; низький рівень довіри до влади, що призводить до того, що люди не вірять в ефективність екологічних заходів.

Досвід України свідчить про наявність стійких моделей споживацького ставлення до природних ресурсів, успадкованих із радянських часів. Зміна ціннісних орієнтацій населення на користь екологічно відповідальної поведінки потребує системних та цілеспрямованих зусиль держави, освітніх закладів, наукових установ і громадських організацій. Ключову роль у цьому процесі відіграє екологічна освіта, орієнтована на підвищення рівня екологічних знань, усвідомлення взаємозалежності людини і природи та формування екологічної свідомості суспільства. Хилько М. наголошує: «Сьогодні створилася ситуація, за якої використання природних ресурсів без достатніх екологічних знань стає неприпустимим. Успішне розв'язання проблеми екологічної безпеки можливе лише за умови екологічної освіти громадян, яка поєднується з їхнім екологічним вихованням» [48, с. 36].

Крім того, варто наголосити: «Екологічна освіта, що включає процеси навчання, виховання, розвитку особистості, повинна спрямовуватися на формування екологічної культури як складової системи національного і громадянського виховання всіх верств населення України» [10, с. 3].

У 2001 році була ухвалена концепція екологічної освіти для українців, яка передбачала проведення заходів через навчальні заклади та через засоби масової інформації, екологічні фестивалі, конкурси, лекції, театральні вистави

та інші заходи. Метою цих ініціатив було забезпечення систематичної екологічної освіти та виховання для всіх верств населення з метою підвищення екологічної свідомості та культури суспільства. Однак більшість запланованих заходів зазнала невдачі в реалізації.

Поточна національна екологічна політика України [31] базується на принципах, встановлених у Законі України «Про основні засади державної екологічної політики України на період до 2030 року» [15]. Згідно із цим документом, одна з головних причин екологічних проблем полягає у недосконалості системи екологічної освіти та свідомості суспільства щодо пріоритетів збереження довкілля та збалансованого розвитку. Тому, в рамках стратегії екополітики, важливим завданням є екологічної освіти та виховання, а також просвітницької діяльності з метою формування екологічних цінностей в суспільстві та підвищення його екологічної свідомості.

У контексті національної стратегії сталого розвитку держави варто звернути увагу на 17 цілей сталого розвитку (ЦСР), які ООН прийняла у 2015 році та які вважаються глобальним планом дій для подолання найактуальніших проблем сучасності до 2030 року. Генеральна Асамблея ООН наголошує, що для досягнення цих цілей насамперед необхідна співпраця всіх країн, урядів, громадян, громадських організацій та приватного сектору. У такий спосіб ефективна взаємодія влади та суспільства здатна забезпечити можливості для побудови справедливого, екологічно стійкого та безпечного світу.

Україна, як і інші країни-члени ООН, взяла на себе зобов'язання щодо досягнення ЦСР [57]. Однак загарбницька війна РФ не лише значно ускладнила цей процес, а й поставила під загрозу екологічну та економічну безпеку європейського континенту. Охарактеризуємо окремі наслідки війни, яка триває третій рік поспіль:

- *знищення інфраструктури* (руйнування житлових будинків, шкіл, лікарень, мостів, доріг та інших об'єктів, що завдало шкоди економіці та ускладнило доступ до основних послуг для мільйонів людей, унеможливило досягнення ЦСР 9 «Інновації та інфраструктура»);

- *різкий економічний спад* (зменшення обсягів виробництва та втрати ринків збуту, збільшення витрат на оборону та відшкодування матеріальних та людських втрат ускладнює досягнення ЦСР 8 «Гідна праця та економічне зростання»);

- *пошкодження та руйнування об'єктів енергетики* (загрожує досягненню ЦСР 7 «Доступна та чиста енергія»);

- *загроза продовольчій безпеці* (ускладнює досягнення ЦСР 2 «Подолання голоду»).

Попри ці виклики, Україна залишається відданою своїм стратегіям. Доказом цього є розроблений урядом план відновлення країни, який містить заходи щодо досягнення ЦСР. Уважаємо, що для досягнення Україною ЦСР, пріоритетними є два напрямки:

- забезпечення миру та безпеки як передумови для сталого розвитку держави;

- боротьба з корупцією, яка перешкоджає економічному зростанню України та необхідна для відновлення довіри громадян до державних інституцій.

Однак, важливо наголосити, що 17 ЦСР взаємопов'язані. Відтак неможливо досягти однієї ЦСР без досягнення інших.

Отже, тільки комплексна екологічна політика, яка ґрунтується на принципах екологічної безпеки та ефективної комунікації задля формування екологічної свідомості та залучення громадянського суспільства до екологічних ініціатив, здатна подолати виклики сьогодення й утвердити екологічно збалансовану модель суспільного поступу для майбутніх поколінь.

2.2. Екологічний медіадискурс в Україні та ФРН

Очевидно, що різні суспільства мають долати різні виклики та проблеми. Україні пощастило менше зі східним сусідом, ніж ФРН, тому нині на першому місці для держави та усіх громадян — закінчення війни та відновлення країни. Відтак попри спільні ЦСР, Україна та ФРН існують фактично у діаметрально протилежних реаліях, що знаходить своє відображення безпосередньо у національному дискурсі.

Варто зазначити, що до початку повномасштабного вторгнення росії в Україну спостерігалось стрімке зростання усвідомлення важливості сталого розвитку, що знаходило своє відображення у висхідній кількості ініціатив, спрямованих на сприяння цій меті, зокрема, громадянське суспільство відіграло активну роль у просуванні принципів сталого розвитку, а саме: неурядові організації, активісти та звичайні громадяни.

Однак уже на початку вторгнення спостерігаються зміни позитивної динаміки щодо досягнення ЦСР. Так, наприклад експорт агропродукції знизився на 50% навесні 2022 року через блокування портів, постійно зростає кількість пожеж та руйнування інфраструктури внаслідок щоденних обстрілів, на окупованих територіях фіксується порушення прав людини, здійснюється екоцид, проводиться активна політика на знищення всього українського. Ще одним викликом стала проблема замінування полів, що окрім матеріальних збитків спричинило загибель багатьох працівників аграрного сектору.

Улітку 2023 року через руйнування дамби Каховської ГЕС та відсутність води у водосховищі стало неможливим зрошення сотні тисяч гектарів землі на південному сході. Перелік екологічних злочинів армії рф в Україні може бути нескінченним, оскільки війна безперервно знищує довкілля, залишаючи випалену землю, руйнування та забруднення; збільшуються викиди шкідливих речовин та парникових газів, котрі

виникають через вибухи, згоряння палива та знищення інфраструктури. Відтак необхідно підкреслити, що «згубний вплив війни на навколишнє середовище України вимірюється не тільки руйнуванням і забрудненням екосистеми, а й включенням агресором до воєнних цілей об'єктів ядерної інфраструктури України. Потенційна небезпека масштабується великою світовою загрозою» [45, с. 77].

Принагідно проаналізувавши тематику новинних повідомлень на офіційному сайті Міндовкілля за 2022 рік (див. Рис. 2.2.1), робимо висновок, що найбільш актуальною стала тема збитків довкіллю від війни, оскільки цій темі присвячено 81 статтю, що становить 36,2 % від загальної кількості медіатекстів, які тематизують усі аспекти екоциду армії рф в Україні. Крім того, важливу роль відіграє міжнародне партнерство, якому присвячено 23,7% дискурсу, оскільки наразі повноцінне функціонування держави можливе саме завдяки підтримці світу. Серед інших тем захисту довкілля виокремлюємо лісове господарство — 9,4%.

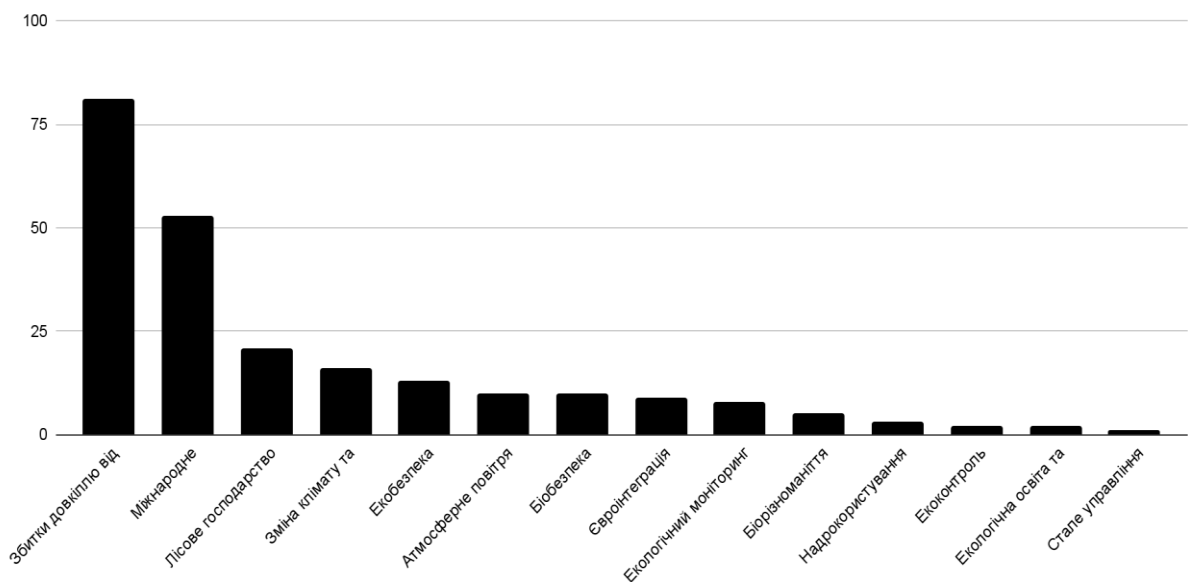

Рис. 2.2.1 Тематика екологічного дискурсу в Україні у 2022 році

Натомість попри повномасштабну війну держава продовжує втілювати кліматичні заходи задля реалізації Формули миру Президента України

Зеленського. Зокрема восьмий пункт стосується екологічної безпеки та охоплює декілька ключових напрямків:

- 1) оцінка шкоди довкіллю, завданої війною;
- 2) отримання компенсації та притягнення агресора до відповідальності;
- 3) компенсація за завдану шкоду та екологічне відновлення [40].

Поза тим, Україна продовжує активно співпрацювати з іншими країнами та міжнародними організаціями для досягнення ЦСР беручи участь у міжнародних угодах та програмах [70], однак передумови для здобуття екологічного балансу на планеті зазнали тотальних змін. Неможливо досягнути усю глибину трагедії, яку переживає Україна щодня. Вирішальну роль тепер відіграють не лише кошти необхідні для відновлення довкілля, а найцінніший ресурс людства — час. Йдеться про десятки та сотні років, що свідчить про перекладання відповідальності на майбутні покоління.

На противагу ситуації в Україні, медійний дискурс ФРН (див. рис. 2.2.2) здебільшого зосереджений на темі «Охорона природи», що складає 19,7% новинних текстів, а також «Адаптація до змін клімату» (11, 4%).

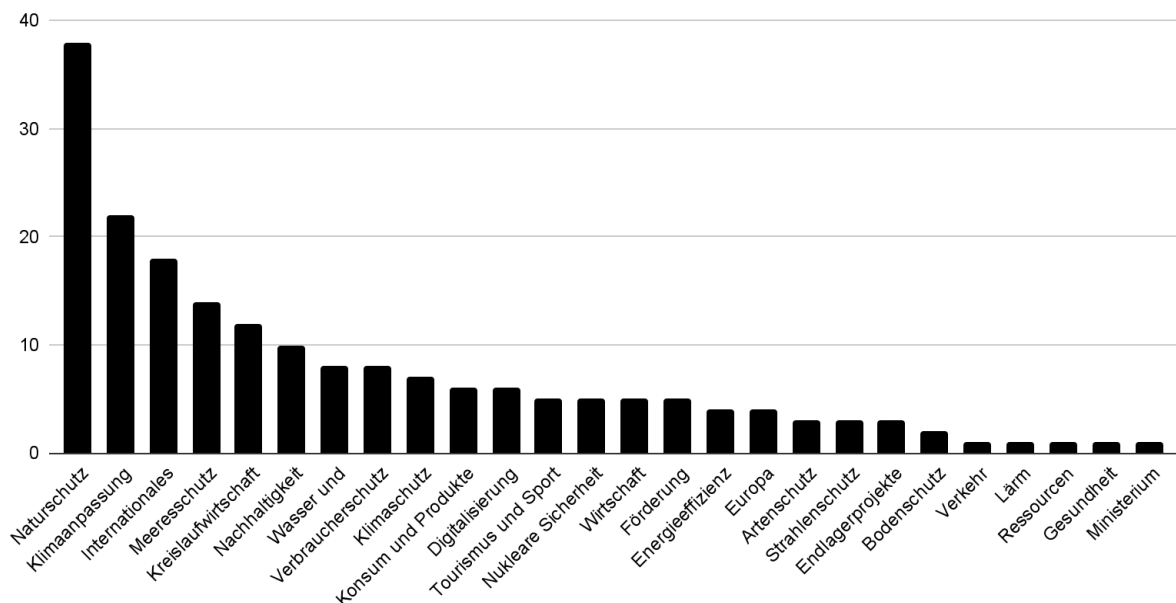

Рис. 2.2.2 Тематика екологічного дискурсу у ФРН у 2022 році

Особливості екологічного медіадискурсу у ФРН спостерігаємо насамперед у таких аспектах:

Просування екологічних ініціатив та проєктів:

1. Федеральний уряд **підтримує** ініціативу Європейської Комісії щодо **екологічно чистих продуктів**.
2. BMUV **підтримує** п'ять проєктів на шляху до **сталोї мобільності**.
3. Програма фінансування BMUV для **стійких структурних змін** у буровугільних регіонах вступає у 2-й раунд.
4. BMUV **запускає нову програму** фінансування для **підвищення ефективності використання ресурсів** за допомогою цифрових додатків.

Простежується використання тактики звернення до авторитетів. Так, у заголовках часто трапляються цитати міністра Федерального міністерства навколишнього середовища, охорони природи, ядерної безпеки та захисту споживачів Німеччини (Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, nukleare Sicherheit und Verbraucherschutz, BMUV), які зазвичай спонукають до дій. Наприклад:

- Лемке: «Нам потрібен новий імпульс для глобальної екологічної політики».
- Лемке: «Ми повинні вирішити три планетарні кризи разом».
- Лемке: «Здорові річки та озера є життєво важливими для виживання людини».

Наголошується прозорість фінансових витрат:

1. Спека, посуха, зливи: понад **80 мільярдів євро** збитків від екстремальних погодних умов у Німеччині.
2. Німеччина збільшує фінансування Глобального адаптаційного фонду на **60 мільйонів євро**.
3. **1,31 мільярда євро** на фінансування інновацій для зеленого енергопостачання.

Проаналізувавши заголовки 193 статей, можемо зробити висновок, що центральне поняття дискурсу у ФРН — **сталий розвиток** та його просування. Також необхідно виокремити найбільш вживану лексику, що репрезентує прагматичні цілі влади: *підтримувати (unterstützen)*, *сприяти (fördern)*, *посилювати (stärken)*, *захищати (schützen)*; та прикметники: *стабільний (nachhaltig)*, *екологічний/нешкідливий для клімату (klimafreundlich)*, *сприятливий для клімату (naturverträglich)*, *кліматично нейтральний (klimaneutral)*.

Таким чином, державна політика ФРН в галузі захисту довкілля реалізується шляхом:

1) *Раціонального та науково обґрунтованого підходу*: уряд прагне до об'єктивного та неупередженого висвітлення екологічних проблем, спираючись на наукові дані та експертні думки. Крім того, влада не лише висвітлює екологічні проблеми, але й пропонує довгострокові рішення цих проблем.

2) *Формування екологічної свідомості громадян*: держава пропагує екологічну свідомість серед населення, даючи поради щодо економії ресурсів, зменшення відходів тощо; висвітлюються питання екологічних прав та захисту довкілля.

3) *Ведення активного діалогу з громадськістю*: на офіційному сайті BMUV наголошується на важливості залучення громадян до розробки політичних програм і стратегій («Ефективна політика захисту довкілля та прав споживачів досягає успіху, коли її формують разом») та пропонуються численні шляхи до діалогу.

Крім того, розглянемо фактори впливу на специфіку та динаміку дискурсу як національної стратегії сталого розвитку:

1) Географічне положення

Географічне положення ФРН, як країни, розташованої *в центральній частині Європи*, впливає на сприйняття та розуміння проблем довкілля. *Вихід до Північного та Балтійського морів* надає ФРН доступ до важливих морських торгових шляхів та ресурсів. З одного боку, ФРН має доступ до глобальних ініціатив та співпрацює з іншими країнами у питаннях екологічного захисту, зміни клімату та сталого розвитку. З іншого боку, її географічне положення також призводить до особливих викликів, таких як енергетична безпека, транспортні зв'язки та збереження екосистем у прикордонних регіонах.

Розташування на перетині Європи та Азії робить Україну важливим транзитним центром, що може сприяти розвитку стійкої економіки та інфраструктури. *Вихід до Чорного моря* надає доступ до важливих морських торгових шляхів та ресурсів. *Запаси корисних копалин*, таких як вугілля, залізна руда, марганець та ін. можуть бути використані для розвитку стійкої економіки, але їх видобуток та використання також можуть мати негативний вплив на довкілля. *Вразливість до зміни клімату* спостерігаємо через посухи, повені та екстремальні погодні явища, які мають негативний вплив на сільське господарство, інфраструктуру та здоров'я населення.

2) Економічний розвиток

Як одна з найбільших економік у світі, ФРН має можливості та ресурси для впровадження інноваційних технологій та зелених рішень у різних секторах, таких як енергетика, промисловість, транспорт та будівництво. Економічні можливості сприяють виникненню та посиленню дискусій про екологічну ефективність, енергоефективність та сталість виробничих процесів. З іншого боку, *економічні виклики*, такі як збільшення конкуренції та нестабільність на фінансових ринках, можуть впливати на прийняття рішень щодо реалізації стратегій сталого розвитку.

Перехідна економіка: Україна все ще перебуває в процесі переходу від планової до ринкової економіки, що може створювати певні труднощі для впровадження принципів сталого розвитку. Економіка України значною мірою залежить від *важкої промисловості*, яка спричиняє негативний вплив на довкілля. *Недостатнє інвестування в дослідження та розробки*, ніж багато інших країн, що уповільнює розвиток нових технологій задля досягнення сталого розвитку.

3) Технологічний розвиток

ФРН є лідером у сфері наукових досліджень та розробок, особливо в таких галузях, як відновлювані джерела енергії, енергоефективність та "зелений" транспорт. Технологічний прогрес також відкриває нові можливості для моніторингу та управління довкіллям, що сприяє формуванню та реалізації ефективних стратегій сталого розвитку.

Високий рівень проникнення цифрових технологій, що значно полегшує доступ до інформації та послуг, зокрема найбільш успішним є проєкт «Дія», який здійснив прогрес у сфері е-урядування. *Застаріла інфраструктура* в Україні створює серйозні виклики та небезпеки для країни. Неefективне використання ресурсів, таких як паливо, електроенергія та вода, призводить до їхнього витрати у великих кількостях. Щобільше, зношені та неefективні системи можуть викидати більше забруднювальних речовин у навколишнє середовище, що погіршує якість повітря, води та ґрунту, та сприяє загальному забрудненню довкілля.

Отже, екологічний медіадискурс в Україні та у ФРН відображає пріоритети та виклики сьогодення, пов'язані з цілями сталого розвитку, та має свою унікальну тематику, відображаючи особливості кожної країни. В Україні екологічні проблеми тісно пов'язані з наслідками війни, зокрема, забрудненням ґрунту, повітря та води, ядерною загрозою тощо. Влада активно висвітлює ці проблеми, закликаючи громадян до рішучих дій. У ФРН

центральне значення мають проблеми зміни клімату та енергетичної безпеки. Влада активно популяризує «зелені технології» та закликає до переходу на більш екологічний спосіб життя.

2.3. Вплив інтра- та екстралінгвальних чинників на специфіку інформаційної взаємодії влади та суспільства

Ефективна комунікація державних органів та громадян у сучасному інформаційному середовищі вважається показником демократичного суспільства. Вплив інтра- та екстралінгвальних чинників на специфіку цієї інформаційної взаємодії є важливим аспектом дослідження в контексті сучасної екологічної комунікації, що визначає спосіб сприйняття, розуміння та оцінки інформації. Розуміння цих чинників дозволяє враховувати різноманітні аспекти комунікації та ефективно адаптувати стратегії спілкування до потреб та очікувань цільової аудиторії.

Інтралінгвальні чинники пов'язані з мовою, яку використовують для комунікації та впливають на сприйняття та інтерпретацію повідомлень. До них належать:

- мовні норми та лексика можуть впливати на те, як люди розуміють та інтерпретують інформацію;
- стиль, у якому інформація подається, може впливати на те, як люди сприймають її та ставляться до неї;
- дискурсивні практики, тобто спосіб, яким люди використовують мову в різних контекстах, може впливати на те, як вони взаємодіють один з одним.

Так, використання офіційної мови чи мови наукової експертизи може створювати бар'єри для частини громадян у розумінні інформації, тим самим ускладнюючи їхню взаємодію з владою. А використання емоційної та образної

мови може бути використано владою для маніпулювання громадською думкою.

Екстралінгвальні чинники охоплюють контекстуальні аспекти комунікації, такі як культурні, соціальні, політичні та економічні умови. Вони впливають на сприйняття повідомлень у контексті загальних соціальних та культурних норм, цінностей та очікувань. До них належать:

- політичний та соціальний контекст, в якому відбувається комунікація, може впливати на те, що говорять люди і як вони це говорять;
- культурні цінності та норми суспільства можуть впливати на те, як люди розуміють і інтерпретують інформацію.

Наприклад, політична або економічна нестабільність може змінювати сприйняття інформації та ставлення суспільства до влади.

Крім того, варто зацентувати на тих екстралінгвальних чинниках, які в сучасному екологічному дискурсі мають значний вплив на специфіку інформаційної взаємодії влади та суспільства, як-от:

Екологічні пріоритети: Україна та ФРН мають різні екологічні пріоритети через різні географічні, економічні та соціокультурні умови.

Рівень екологічної свідомості суспільства: ефективність інформаційної взаємодії влади та суспільства передусім залежить від рівня екологічної свідомості суспільства.

Репутація влади: довіра до влади з боку суспільства може впливати на те, як люди сприймають інформацію, що публікується на офіційних ресурсах.

Наявність альтернативних джерел інформації: існування альтернативних джерел інформації про стан довкілля може впливати на те, яким чином люди шукають та отримують інформацію.

Ініціатива «*Leichte Sprache*» (легка мова) від BMUV є чудовим прикладом того, як інтралінгвальні та екстралінгвальні чинники можуть

впливати на інформаційну взаємодію між владою та суспільством. «Leichte Sprache» — спеціально регламентований спрощений варіант німецької мови, який спрямований на людей, що мають низький рівень знань мови або освіти. Цю ініціативу можна вважати безперечно важливим кроком у напрямку більш інклюзивного та доступного суспільства, яка стимулює інтерес та участь громадськості у питаннях екології. Цілі ініціативи: 1) зробити інформацію про довкілля, охорону природи, ядерну безпеку та захист прав споживачів доступною для всіх людей, незалежно від їхнього рівня освіти та володіння мовою; 2) підвищити обізнаність про проблеми довкілля та мотивувати людей до дій; 3) сприяти соціальній інклюзії та рівності.

З погляду інтралінгвальних чинників використання легкої мови робить інформацію доступнішою для людей з низьким рівнем знання мови. Ясний та лаконічний стиль письма, який використовується в *Leichte Sprache*, робить інформацію зрозумілішою для всіх людей, незалежно від їхнього рівня грамотності. Це може допомогти зменшити непорозуміння та сприяти більш конструктивному діалогу між владою та суспільством.

З погляду екстралінгвальних чинників: ініціатива *Leichte Sprache* демонструє прагнення ФРН до інклюзивності та доступності, що може допомогти зміцнити довіру між владою та суспільством, а також сприяти більш відкритому та прозорому урядовому процесу. Використання простої мови також має на меті подолати мовні бар'єри, що має особливу цінність для мультикультурного суспільства ФРН.

Отже, можна стверджувати, що влада повинна адаптувати свої комунікаційні стратегії до вимог та рівня розуміння цільової аудиторії, враховуючи мовні особливості, стиль комунікації та культурні контексти. Необхідно використовувати зрозумілу мову, уникати надмірного вживання спеціалізованої термінології та пояснювати складні концепти. Важливо також зберігати баланс між офіційністю та доступністю комунікації, адаптувати

стиль до потреб та очікувань аудиторії. З іншого боку, кожен громадянин відіграє важливу роль у взаємодії з владою шляхом Відтак суспільство повинно бути критичним інформаційним споживачем, здатним аналізувати та оцінювати інформацію, що надходить від влади, забезпечувати зворотний зв'язок та брати активну участь у дискусіях.

Висновки до розділу 2

Інформаційна взаємодія влади та суспільства у контексті сучасної екологічної комунікації складна та багатогранна. З'ясовано, що ефективна екологічна комунікація потребує комплексного підходу, який поєднує зусилля влади, ЗМІ, громадянського суспільства, освітніх інституцій та екологічних активістів. Крім того, розвиток екологічної свідомості громадян можна вважати одним із ключових факторів для досягнення сталого розвитку.

Аналіз текстів засвідчує, що екологічний медіадискурс українського та німецького суспільства відрізняється за тематикою та акцентами. Україна, як країна в стані війни, наголошує на питаннях забруднення навколишнього середовища через бойові дії, вчинення екологічних катастроф армією РФ, свідомому знищенні загарбником природних ресурсів та порушенні принципів експлуатації атомних електростанцій. З іншого боку, ФРН, як держава з розвиненою економікою та інноваційними технологіями, зосереджується на розвитку відновлюваної енергетики, екологічних інноваціях та сталому виробництві.

Успішна інформаційна взаємодія вимагає адаптації комунікаційних стратегій до потреб та рівня розуміння цільової аудиторії. Влада повинна забезпечувати доступність та зрозумілість інформації, враховуючи мовні, культурні та соціальні особливості суспільства.

Отже, комунікація між владою та суспільством значною мірою

підпорядковується саме екстралінгвальним чинникам, які охоплюють соціокультурні, політичні, економічні, технологічні аспекти та можуть впливати на сприйняття та розуміння інформації. Усвідомлення цих чинників ключове для побудови ефективних комунікаційних стратегій стратегій комунікації та ефективного діалогу між державою та суспільством в галузі екології та сталого розвитку.

РОЗДІЛ 3

КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ ЛІНГВІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ ПРОСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ІНІЦІАТИВ В УКРАЇНІ ТА ФРН

Ефективна комунікація між владою та суспільством — це головна передумова для досягнення цілей державної екологічної політики в сучасних умовах.

По-перше, відкритість і прозорість влади у питаннях екологічного стану, загроз і ризиків, а також її готовність до конструктивного діалогу з громадськістю є запорукою довіри населення. Своєчасне інформування про екологічні проблеми, причини їх виникнення та можливі шляхи вирішення дозволяє залучати громадян до активної участі в природоохоронних заходах.

По-друге, засоби масової інформації та сучасні комунікаційні канали можуть стати ефективним інструментом просвітництва та формування екологічної свідомості. Системне висвітлення екологічних питань, популяризація засад сталого природокористування, екологізація способу життя сприяють вихованню у громадян дбайливого ставлення до навколишнього середовища. Відповідно формуючи екологічну свідомість ми піклуємось про екологічну безпеку, що означає «сукупність дій та комплекс відповідних заходів, процесів, які забезпечують екологічний баланс на планеті та в різних її регіонах на рівні, до якого людина може адаптуватися фізично, без збитків (політичних, соціально економічних)» [49, с. 22].

По-третє, зворотний зв'язок із суспільством дозволяє владі оцінювати ефективність своїх екологічних ініціатив, виявляти гострі проблеми та реагувати на запити громадян. Партнерська взаємодія громадян, експертів, екологічних організацій та органів управління сприятиме вироблення збалансованих рішень і консолідації зусиль щодо забезпечення екологічної безпеки.

Таким чином доцільно говорити про комунікативний аспект відносин між органами влади та суспільством, який «крім впливу одного суб'єкта комунікативного акту на інший, має передбачати й зворотний зв'язок, що буде ефективним тільки тоді, коли об'єкт не панує над суб'єктом, а має з підвладними взаєморозуміння, яке сприяє конструктивному діалогу, що сприяє консенсусу. Така природна потреба об'єктивно обумовила необхідність переходу від монологічної форми масової комунікації між державною владою та громадянами до діалогічної взаємодії держави й громадянського суспільства» [35, с. 141].

Л. Зайко зазначає, що «специфікою впливу новітніх мас-медіа на суспільні відносини та суспільну свідомість можна вважати можливість діалогічного спілкування з аудиторією; можливість аудиторії брати участь в онлайн створенні та обговоренні контенту новітніх мас-медіа. Наслідком цього процесу передбачається розвиток громадянського суспільства з підсиленням відкритості діяльності владних структур» [14, с. 126].

Одним з основних інструментів прозорості влади вважаємо «електронне урядування, що забезпечує нові форми комунікації між громадянами, бізнесом та владою, безперешкодний доступ до публічної інформації сприяє участі громадян у виробленні та впровадженні державних рішень, наданні якісних послуг» [20, с. 64].

Однак концепція відкритого урядування передбачає дотримання певних принципів, як-от:

1. «Принцип інформаційної відкритості — своєчасне надання інформації про діяльність органів державної влади, доступ до якої спеціально не обмежений законами, актами президента та уряду, яка є відкритою, загальнодоступною і правдивою, у форматі, зручному для її пошуку, обробки та подальшого використання, в тому числі у формі відкритих даних.

2. Принцип зрозумілості — уявлення цілей, завдань, планів і результатів діяльності органів виконавчої влади у формі, що забезпечує просте і доступне сприйняття суспільством інформації про діяльність зазначених органів влади.

3. Принцип залучення громадянського суспільства — забезпечення можливості участі громадян, громадських об'єднань і підприємницької спільноти в розробці і реалізації управлінських рішень з метою врахування їх думок і пріоритетів, а також створення системи постійного інформування та діалогу.

4. Принцип підзвітності — розкриття органами влади інформації про свою діяльність з урахуванням запитів і пріоритетів громадянського суспільства, забезпечуючи можливість здійснення громадянами, громадськими об'єднаннями та підприємницькою спільнотою контролю за діяльністю органів виконавчої влади» [56, с. 127].

Крім того, ефективне просування екологічних ініціатив та формування суспільної думки потребує розуміння особливостей мовної ситуації, культурних та історичних контекстів, а також цінностей та очікувань цільової аудиторії. Ключову роль у процесі взаємодії між державою та громадянами відіграють комунікативні стратегії та тактики, які використовуються в медіатекстах та суттєво впливають на: сприйняття екологічних проблем, емоційну реакцію аудиторії, довіру до інформації, зрозумілість інформації, мотивацію до дії.

Зважаючи на викладене вище, у нашому аналізі виокремлюємо такі критерії функціонування взаємодії між владою та суспільством:

1. Способи звернення до аудиторії та зворотний зв'язок
2. Вплив культурних та історичних контекстів
3. Доступність та прозорість

Ці прагматичні аспекти комунікації та впливу за допомогою тексту та медіа не є вичерпними, але надають загальне уявлення про те, у який спосіб відбувається комунікація влади та суспільства.

3.1. Способи звернення до аудиторії та зворотний зв'язок

Способи звернення до реципієнтів можуть включати різноманітні мовні засоби та стратегії, які використовуються для впливу на різні цільові аудиторії. Розглянемо найпоширеніші з них в українському дискурсі:

1) *Стратегія модифікації ілокутивної сили висловлювань*

Апеляція до емоцій: в описі екологічних проблем часто можуть використовуватися слова «катастрофа», «загроза», «екоцид» та ін., щоб викликати відчуття тривоги та обурення. Також сюди належать метафори: *у руках жахливого агресора, живий щит, паперовий світ поглинає тощо*. Використання цих мовних засобів у комунікації може бути ефективними для залучення уваги, мобілізації суспільства та формування підтримки для екологічних ініціатив. Зокрема цей прийом характерний для **тактики «емоційної надбудови»**, що базується на використанні емоційно експресивної лексики та фразеології для створення позитивних емоцій та асоціацій у свідомості аудиторії. Відтак, розглянемо приклад лінгвістичної репрезентації: *«Російський окупант прийшов на нашу землю. Щодня він скоює, у тому числі, екологічні злочини. Але українці — непереможні. Наша сила у єдності, тому разом ми зможемо швидше та ефективніше усунути наслідки дій загарбника і відновити Україну. Спільно ми докладемо максимум зусиль, аби стягнути з рф збитки, нанесені довікілью» [86]*.

Автор використовує такі слова, як «окупант», «злочини», «непереможні», «сила у єдності», «швидше та ефективніше», «максимум зусиль», «стягнути збитки», щоб підсилити емоційне забарвлення тексту та

закликати громадян до спільних дій. У прагматичному аспекті мета медіатексту — викликати позитивні емоції патріотизму, рішучості довіри до влади та водночас обурення на дії окупанта, що в свою чергу сприяє формуванню у реципієнта негативного ставлення до ворога. Таким чином, емоційна надбудова в цьому контексті служить для впливу на свідомість реципієнтів з метою мобілізації до певних дій та формування суспільної думки.

Також досить ефективною вважається **тактика «спільної платформи»** — прийом, який використовується, щоб об'єднати громадян навколо спільних цілей: *«Долучайтесь до лав «екологічного батальйону». Давайте разом виявляти та фіксувати всі злочини проти довкілля, які чинить окупант на нашій землі. Ці дані необхідні для швидкого усунення наслідків, а також будуть використані для стягнення з РФ всіх завданих Україні збитків. І поки наші військові боронять кордони і бережуть наші життя, ми маємо берегти все те, заради чого вони захищають нашу країну»* [82]. Комунікативна мета медіатексту — об'єднати громадян навколо спільної мети, а саме, — боротьби за охорону довкілля в умовах війни. Формується враження, що кожен громадянин може долучитися і виявляти та фіксувати злочини окупантів проти довкілля. Відтак спостерігаємо апеляцію до спільних цінностей, які об'єднують українців: захист країни та бережливе ставлення до того, що захищають військові. Саме це сприяє мобілізації аудиторії навколо цієї ідеї. Крім того, використовується психологічний ефект «морального обов'язку», закликаючи громадян берегти все те, заради чого воюють військові, що створює відчуття взаємної підтримки та важливості долучення до спільної справи.

Таким чином, вважаємо, що апеляція до спільних цінностей та ідеалів, таких як збереження природи для майбутніх поколінь, збалансоване використання природних ресурсів — один з найефективніших та

найпоширеніших прийомів в українському медіадискурсі. Зокрема можна навести низку прикладів його застосування: *Переможемо ворога разом! змінюємо сьогодні заради майбутнього, більшості з нас знайома ситуація, радимо скористатися, без проблем долучитися до громадських обговорень, стати активним учасником у вирішенні екологічних питань.*

Отже, тактика «спільної платформи» ототожнення влади з народом. Органи влади звертаються до тематики культурних та моральних цінностей суспільства. Так, наприклад, Міндовкілля доцільно застосовує той факт, що для українського суспільства перемога у війні та безпечне майбутнє відіграють надзвичайно важливу роль. Таким чином, держава намагається зменшити дистанцію та налагодити контакт із громадянами, вживаючи займенники «ти», «ми», «наш/а» (*наша сила, наша земля, наша країна, наш з вами діалог*), а також апелюючи до єднання: *разом, спільно, більшості з нас знайома ситуація.*

2) Стратегія позитивної репрезентації інформації

Тактика позитивно-оцінної дії – прийом, спрямований на створення позитивного враження щодо об'єкта, особи чи ідеї шляхом акцентування на перевагах: *«Паперовий світ поглинає часто тих, хто хоче жити чесно. Такий зручний для тих хто, хоче порушувати правила і складний для тих, хто хоче з цим боротись. Але все змінюється. І на заміну паперовому світу приходить цифровий — зручний для бізнесу, дружній до людей. Екосистема — це зручні електронні сервіси для бізнесу та прозорість інформації для громадськості. Змінюємо сьогодні заради майбутнього!»* (відеоматеріал) [80]. Так, наприклад, у наведеному вище тексті порівнюються паперовий та цифровий світи. За допомогою створення контрасту, реципієнт зосереджує свою увагу виключно на перевагах цифрового світу, який пропонує рішення проблем. Відповідно цифровий світ у цьому контексті сприймається як надія на майбутнє, оскільки все змінюється. Поза тим, використано лексичні одиниці з

позитивною оцінністю, що підсилюють позитивне сприйняття цифрового світу: *зручний, дружній, прозорість, електронні сервіси*.

Міндовкілля турбується передусім про безпеку громадян, тому інформаційна взаємодія відбувається безпосередньо щодо загроз, які пов'язані з воєнними діями на території України. Так від початку повномасштабного вторгнення було розроблено механізми для ефективної комунікації влади та суспільства під час війни. Ставши свідком небезпеки, кожен має можливість повідомити у чатбот про розташування ворога або військової техніки, а також викликати екстрені служби за потреби. Такою функцією можна скористатися завдяки ресурсу ЕкоЗагроза в розділі «Повідомити» [86]. Для користувачів створено спеціальну пам'ятку, у якій детально пояснено, як повідомити про екологічний злочин та як відбувається опрацювання запиту. Так, наприклад, інформація з'явиться на інтерактивній мапі після її розгляду експертом та буде направлена у відповідні органи задля усунення наслідків загрози. Поza тим, уся зібрана інформація про екологічні злочини окупантів буде використовуватися як докази в майбутньому, щоб притягнути рф до відповідальності.

Мова екологічного дискурсу у ФРН не така емоційно-експресивна, а переважно насичена використанням фактів, статистики та логічних аргументів для переконання аудиторії у важливості екологічних питань та здійснення необхідних заходів. Наприклад, при аналізі формулювань цілей національної водної стратегії ФРН (Nationale Wasserstrategie), розглядаємо мову дискурсу в таких контекстах:

Колективна відповідальність щодо захисту водних ресурсів: використання фрази «спільно захищати глобальні водні ресурси» (*gemeinsam die globalen Wasserressourcen nachhaltig schützen*) наголошує на необхідності спільних зусиль для збереження природних водних ресурсів та підтримки їх сталого використання, а також апелює до дій.

Підвищення рівня екологічної свідомості: «підвищувати обізнаність про воду як ресурс» (*Bewusstsein für die Ressource Wasser stärken*), розвивати стале управління водними ресурсами — досягати і зберігати їх у гарному стані (*nachhaltige Gewässerbewirtschaftung weiterentwickeln – guten Zustand erreichen und sichern*), обмежити ризики, пов'язані з надходженням речовин (*Risiken durch Stoffeinträge begrenzen*).

Управління водними ресурсами: обмежити ризики, пов'язані з надходженням речовин (*Risiken durch Stoffeinträge begrenzen*), покращити ефективність управління (*Leistungsfähige Verwaltungen stärken*), покращити потоки даних (*Datenflüsse verbessern*), оптимізувати нормативно-правову базу та забезпечити фінансування (*Ordnungsrahmen optimieren und Finanzierung sichern*), захищати, відновлювати та постійно забезпечувати близький до природного водний баланс — запобігати дефіциту води (*den naturnahen Wasserhaushalt schützen, wiederherstellen, dauerhaft sichern — Wasserknappheit vorbeugen*) [100].

Розглянемо ще один фрагмент: *Водне господарство майбутнього буде ефективним, ресурсощадним і сталим у використанні природи і навколишнього середовища, енергії, сировини і матеріалів, що підлягають вторинній переробці. Стале використання сировини та ефективно і стале (повторне) виробництво енергії, води та вторинної сировини буде здійснюватися у тісній співпраці з іншими секторами, такими як переробка відходів, вторинної сировини та енергетика, виробництво добрив (наприклад, фосфорних) та сільське господарство. Потенціал для скорочення викидів парникових газів визнаний і використовується (переклад наш — М. Г.) [100].*

У поданому вище медіатексті, що описує стале управління водними ресурсами в майбутньому, розглянемо мовні засоби та прагматичний вплив на реципієнта. Для досягнення комунікативної мети використовуються такі мовні засоби:

Лексика позитивної оцінності «ефективний», «ресурсоощадний», «сталий» підсилює доцільність розвитку водного господарства майбутнього. Використання спеціалізованих термінів, таких як «стале використання сировини», «вторинна переробка», «парникові газів», створює ефект об'єктивності та науковості. Вживання активних дієслів «здійснюватися», «визнаний», «використовується» втілює ідею про активний процес розвитку та впровадження нових підходів. Апеляція до тісної співпраці з іншими секторами та підкреслення потенціалу для скорочення викидів парникових газів заохочує до спільних зусиль для досягнення спільної мети. Ці мовні засоби допомагають переконати реципієнта у важливості створення сталого водного господарства та необхідності заходів для досягнення цієї мети.

Таким чином, з'ясовано, що фокус уваги ФРН нині спрямовано на принципи сталого розвитку та екологічну безпеку, які є ключовими поняттями екологічного дискурсу. Таким чином, влада за посередництвом дискурсу формує суспільну свідомість щодо використання природних ресурсів, екологічних цінностей, способів генерування енергії та ін.

Крім того, необхідно зауважити, що у ФРН механізми зв'язку з громадянами чітко продумані, а організація сайту сприяє діалогові та обміну думками між органами влади та громадянами. Усі інструкції чіткі та зрозумілі. Наприклад: *«Шляхи до діалогу. Ефективна політика у сфері охорони довкілля та захисту прав споживачів вдається, коли її формують разом. Напишіть нам або візьміть участь у наших пропозиціях щодо діалогу»* («*Wege zum Dialog. Gute Politik für Umweltschutz und Verbraucherschutz gelingt, wenn sie gemeinsam gestaltet wird. Schreiben Sie uns oder beteiligen Sie sich an unseren Dialogangeboten*») [96].

Текст має на меті спонукати читачів до участі у діалозі з державою щодо питань охорони довкілля та захисту прав споживачів. Зокрема, на це вказують прагматичні маркери, які викликають інтерес та почуття важливості.

Крім того, імперативні форми дієслів сприяють встановленню контакту з громадянами та спонукають до дій, що підкреслює активний підхід до взаємодії та сприяє формуванню довіри між владою та суспільством.

Так, на базі проаналізованого матеріалу маємо можливість виокремити та порівняти характерні ознаки екологічного дискурсу з перспективи цінностей та очікувань цільової аудиторії:

В Україні:

- прагнення до справедливості та подолання наслідків війни;
- бажання жити в безпечному та здоровому середовищі;
- патріотичні почуття, віра у краще майбутнє.

У ФРН:

- перспектива на майбутнє;
- відповідальне ставлення до ресурсів та прагнення до економії;
- довіра до інституцій та очікування чітких правил та норм.

3.2. Вплив культурних та історичних контекстів на комунікацію влади та суспільства

Культурні та історичні контексти значно впливають на сприйняття екологічних проблем та ініціатив щодо їх розв'язання у кожній країні. Особливо нині це актуально, коли в Європі триває війна та екологічні проблеми можуть затьмарюватися іншими нагальними проблемами. З погляду лінгвокультурного аналізу, варто насамперед зауважити, що «медіатексти насичені національно й культурно специфічними елементами: від слів, які позначають національні реалії та артефакти, та безеквівалентної лексики – до запозичень і вкраплення в текст іншомовних слів і виразів. За допомогою цього методу медіалінгвіст має аналізувати специфіку створення тексту автором та умови, за яких ці тексти функціонують у медійному просторі» [40, с. 59-60].

Лінгвокультурний аналіз медіатекстів дозволяє дослідити вплив мови та культури на сприйняття інформації, формування ставлення та переконань у суспільстві. Медіатекст досліджується з перспективи лінгвокультурної, соціокультурної та безпекової ситуації в обох країнах з метою порівняння ефективності інформаційної взаємодії влади та суспільства.

У цій частині дослідження вважаємо доцільним зосередитися на лексиці, яка відображає реалії війни та формує сучасний екологічний дискурс. Здебільшого Міндовкілля наголошує на національній безпеці та екологічній свідомості в комунікації із суспільством з погляду ССР. Проблема полягає в тому, що воєнні дії значно змінили перспективи України щодо сталого розвитку, який передбачає економічне зростання, соціальну справедливість та раціональне використання природних ресурсів. Відтак влада мусить зважати на нові умови життя та адаптовувати виконання національних стратегій до цінностей та потреб громадян. Таким чином, можна виокремити найбільш вживані лексичні одиниці, розподіливши їх за такими тематичними групами:

Бойові дії: *загарбницька війна, збройний конфлікт, вторгнення, авіаудари, бойові дії, батальйон, ракетний обстріл, артилерійські та ракетні удари, артилерійський вогонь, військова техніка, вести війну, взяти в заручники, військові дії, акт агресії.*

Учасники бойових дій: *(російський) окупант, загарбник, загроза, ворог, агресор, підрозділи збройних сил.*

Озброєння: *важке наземне озброєння, далекобійна артилерія, ракети, морські кораблі, військова авіація, важка бронетехніка.*

Наслідки конфлікту: *вторгнення, жертви серед мирних мешканців, пошкодження, ураження, вибух, захопити, укриття, інформаційна війна.*

Екологічні аспекти конфлікту: *загроза, екологічні злочини, жертви серед мирних мешканців, пошкодження, ураження, методи та засоби ведення війни, ядерна зброя.*

Крім того, особливістю комунікації в українському медіапросторі стало написання слів, що апелюють до назви країни-агресора, з маленької літери («росія», «рф»). Така закономірність чітко ілюструє емоційний підтекст в українському соціополітичному та культурному дискурсі впродовж 2022-2023 років. Зокрема йдеться про зневагу до ворога, відповідно такі приклади написання нині вважаються нормою для українців.

Варто зазначити, що історична пам'ять про Чорнобильську катастрофу значною мірою вплинула на ставлення людей до екологічних проблем. Однак цього все одно недостатньо, зважаючи на те, що загроза ядерної катастрофи виникла з перших днів війни, коли війська рф окупували ЧАЕС, а ЗАЕС і досі перебуває під їхнім контролем з метою залякування усього світу. Крім того, досі не виключено ймовірність застосування ядерної зброї ворогом. Таким чином, наслідки від війни роблять екологічні ініціативи ще більш актуальними та значущими, оскільки збитки докільню вже перевищили два трильйони гривень. Відповідно суспільство прагне встановлення справедливості та відновлення України.

Вплив культурних та історичних контекстів на просування екологічних ініціатив у ФРН виявляється в складному взаємозв'язку між соціокультурними цінностями, історичними подіями та політичними рішеннями. Крім того, для ФРН вагоме значення мають соціальна відповідальність та ССР. Багаторічний досвід екологічної політики, активне громадянське суспільство та відповідальність за довкілля сформували суспільні екологічні цінності.

Через недовіру до атомної енергетики, державними органами було ухвалено рішення відмовитися від неї. Передумовами формування такої суспільної думки стали аварія на Чорнобильській АЕС у 1986 році та аварія на японській АЕС у Фукусімі у 2011 році. Ці катастрофи викликали значні обурення серед населення щодо безпеки ядерних електростанцій та підштовхнули уряд до перегляду стратегії енергетичної політики. Ще однією

причиною відмови від атомної енергетики є стратегічне бажання перейти до сталого та екологічно безпечного виробництва енергії. ФРН активно розвиває альтернативні джерела енергії, такі як вітроенергетика, сонячна енергія та біопаливо. Це відповідає загальній стратегії зменшення викидів парникових газів та захисту навколишнього середовища. Крім того, відмова від атомної енергетики має політичний контекст. Вона відображає екологічні цінності та підходи до енергетичної політики в рамках ССР. Зазначається також, що цей крок було зроблено з міркувань безпеки (Sicherheitsgründen). Щодо мовного вираження екологічних тенденцій фіксуємо прагнення суспільства до постійної безпеки (dauerhafte Sicherheit).

3.3. Доступність та прозорість інформації

Насамперед слід підкреслити, що доступність та прозорість забезпечують успішність та ефективність спільних зусиль у збереженні навколишнього середовища.

Україна та ФРН активно працюють над забезпеченням суспільства доступною інформацією щодо стану довкілля, екологічних проблем та можливих шляхів їх вирішення. Вони використовують різноманітні канали комунікації, включаючи офіційні вебсайти міністерств та відомств, соціальні мережі, пресрелізи, звіти та інші медійні ресурси. Інформаційні кампанії, які проводяться як урядовими, так і неприбутковими організаціями, спрямовані на розповсюдження об'єктивної та достовірної інформації про стан навколишнього середовища та необхідність вжиття заходів для його захисту.

У ФРН державні органи активно взаємодіють з громадськістю, забезпечуючи доступ до інформації про екологічні програми, законодавство та результати досліджень у сфері охорони довкілля. Крім того, існують

різноманітні екологічні ініціативи, що сприяють залученню громадськості до розв'язання екологічних проблем.

Україна активно працює над забезпеченням прозорості та доступності інформації. Зокрема Міндовкілля регулярно публікує звіти про стан довкілля, впроваджує нові проєкти та проводить інформаційні кампанії з просування екологічних ініціатив. Так, наприклад, ЕкоСистема – це єдина онлайн платформа, яка публікує усі необхідні дані про стан довкілля в реальному часі. Крім того, на платформі можна *«онлайн подати документи, щоб отримати адміністративну послугу, повідомити про порушення природоохоронного законодавства, без проблем долучитися до громадських обговорень, процедур стратегічної екологічної оцінки чи оцінки впливу на довкілля. І стати активним учасником у вирішенні важливих екологічних питань»* [80].

Влада повинна надавати чітку, точну та своєчасну інформацію про свою діяльність, плани та рішення. Відповідно відображення цих принципів знаходимо безпосередньо в медіатекстах: *оперувати об'єктивною та достовірною інформацією, ми хочемо, ми запускаємо, актуальна достовірна інформація, з актуальними оновленнями, подивитися актуальні дані, в режимі реального часу*. Крім того, варто зазначити, що будь-яка публікація на сайті Міндовкілля містить дату і час публікації. Водночас на сайті ВМУВ вказано лише дату.

Акцент на доступності завдяки цифровізації: *для зручності кожного, доступна функція, на інтерактивній мапі, кожен зможе дізнатись, електронна система обліку та моніторингу, весь процес на одній платформі, громадськість може надіслати свої зауваження та пропозиції, ви можете повідомити відповідні органи, щоб не гаяти час на подання паперових документів, онлайн доступні такі адміністративні послуги, тут можна онлайн подати документи, тут можна знайти інформацію, оформити онлайн, без зайвої бюрократії, швидко та зручно, повний спектр онлайн*

послуг, в прозорий і зручний спосіб, єдина **онлайн** платформа, вся екологічна інформація та послуги в один клік

Інформація, що надається владою, має бути доступною для всіх членів суспільства. Це може включати переклад інформації на різні мови, забезпечення доступності для людей з інвалідністю та використання різних каналів комунікації. Важливо, щоб кожен мав можливість отримати інформацію, необхідну для розуміння та впливу на процеси прийняття рішень. У цьому аспекті необхідно згадати про ініціативу «Проста мова» від BMUV.

Наведемо декілька прикладів, що ілюструють концепцію безбар'єрності та доступності для усіх громадян: *Замовляйте/завантажуйте інформаційні буклети безкоштовно; ці інтернет-сторінки також доступні англійською мовою; деякі інформаційні буклети BMUV також доступні іншими мовами; інформація доступна для всіх; інтернет-сторінки повинні бути безбар'єрними для всіх людей; люди з обмеженими можливостями повинні мати змогу легко користуватися інтернет-сторінками (Informations-Hefte **kostenlos** bestellen/herunterladen; es gibt diese Internet-Seiten auch **auf Englisch**; einige Informations-Hefte vom BMUV gibt es auch **in anderen Sprachen**; die Informationen sind **für alle** da; die Internet-Seiten sollen **für alle Menschen barriere-frei** sein; menschen mit Einschränkungen **sollen** die Internet-Seiten **gut nutzen können**.) [96]*

Відповідно такий тип комунікації створює додатковий стимул для активної участі громадян у державних програмах, орієнтованих на розв'язання екологічних проблем.

Висновки до розділу 3

У процесі проведення контрастивного аналізу лінгвістичних засобів просування екологічних ініціатив в Україні та у ФРН з'ясовано, що ефективність комунікації між владою та суспільством щодо просування екологічних ініціатив залежить від багатьох факторів. Визначено, що критичними чинниками є контекст, цільова аудиторія та наявність відповідних ресурсів. Обґрунтовано, що у кожній країні існують унікальні особливості, які варто враховувати при розробці стратегій екологічної комунікації. А зокрема, важливо адаптувати мову та стиль спілкування до потреб та очікувань конкретної цільової аудиторії.

З'ясовано, що в Україні емоційні апеляції та патріотичні заклики можуть бути ефективнішими, ніж у ФРН, де люди більше схильні до логічних аргументів та статистичної інформації. Крім того, надана владою інформація повинна бути доступною та зрозумілою для різних верств населення, включаючи людей з різним рівнем освіти та різними культурними контекстами.

З'ясовано також, що цифровізація нині набула більшого значення в управлінні державою та побудовою зв'язків із суспільством. Зважаючи на те, що інформація швидко втрачає свою актуальність, послуги та моніторинг даних в режимі реального часу цілком відповідає сучасним вимогам громадян.

Враховуючи ці результати, можна стверджувати, що ефективна комунікація держави та суспільства в галузі екології вимагає комплексного підходу та постійного аналізу ринкових тенденцій та настроїв суспільства задля їх урахування в процесі формування стратегії сталого розвитку держави, формування екологічної свідомості суспільства та корегування політики в галузі екологічної освіти.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження виокремлено такі характерні особливості інформаційного суспільства, як-от: технологічність, глобалізація, що призвела до переосмислення ролі та змісту інформації, детермінування інформації як ресурсу, високий рівень залученості населення до участі в політичних процесах завдяки розвитку інформаційно-комунікативних технологій. У цьому контексті нові медіа слугують інструментами для генерування, поширення та споживання інформації, а також чинять безпосередній вплив на суспільство, проникаючи в усі сфери життя та формуючи постмодерністський медіадискурс, якому притаманні фрагментарність, плюралізм, відносність, зміна парадигм, відмова від абсолютних істин і визнання ситуативності та контекстуальності знання. Відповідно основною категорією медіадискурсу вважається медіатекст, який може формувати громадську думку, впливати на поведінку людей, легітимізувати певні ідеї та цінності. Однак значення та інтерпретація медіатексту залежать від контексту, в якому він створюється та споживається.

Крім того, встановлено, що ефективна взаємодія влади та суспільства є важливим фактором у формуванні екологічної свідомості та забезпеченні екологічної безпеки з погляду досягнення цілей сталого розвитку суспільства. Зокрема, залучення громадськості до процесу прийняття рішень та формування політики може сприяти кращому розумінню екологічних проблем у суспільстві, підвищенню рівня довіри до влади та впровадженню екологічних ініціатив. Однак, варто наголосити, що комунікація влади та суспільства з екологічних питань має низку специфічних особливостей, зумовлених лінгвальними, культурними та історичними факторами.

Відповідно було виокремлено основні підходи просування екологічних ініціатив в Україні та ФРН. Особливості екологічного медіадискурсу у ФРН

спостерігаємо насамперед у таких аспектах: просування екологічних ініціатив та проєктів, використання тактики звернення до авторитетів, прозорість фінансових витрат. Таким чином, державна політика ФРН в галузі захисту довкілля реалізується шляхом раціонального та науково обґрунтованого підходу, формування екологічної свідомості громадян, ведення активного діалогу з громадськістю. В Україні загарбницька війна РФ не лише значно ускладнила процес досягнення сталого розвитку. Відповідно центральна тема екологічного дискурсу — збитки від війни. Охарактеризуємо окремі наслідки: знищення інфраструктури, різкий економічний спад, пошкодження та руйнування об'єктів енергетики, загроза продовольчій безпеці. Відтак нині для досягнення Україною ЦСР, основними є два напрямки: забезпечення миру та безпеки, а також боротьба з корупцією.

Також охарактеризовано вплив інтра- та екстралінгвальних чинників, які сприяють або перешкоджають ефективній інформаційній взаємодії влади і суспільства. До інтралінгвальних чинників, які впливають на сприйняття та інтерпретацію повідомлень належать: мовні норми та лексика, стиль, дискурсивні практики, тобто спосіб, яким люди використовують мову в різних контекстах. Екстралінгвальні чинники впливають на сприйняття повідомлень у контексті загальних соціальних та культурних норм, цінностей та очікувань. До них належать: політичний та соціальний контекст, культурні цінності та норми суспільства. Відтак виокремлено низку екстралінгвальних чинників, які в сучасному екологічному дискурсі мають значний вплив на специфіку інформаційної взаємодії влади та суспільства: Україна та ФРН мають різні екологічні пріоритети через різні географічні, економічні та соціокультурні умови, ефективність комунікації залежить передусім від рівня екологічної свідомості та довіри до влади з боку суспільства, який у ФРН значно вищий, ніж в Україні.

Зважаючи на викладене вище, було проаналізовано, які стратегії та тактики комунікації можуть бути успішними в різних екологічних дискурсах. З'ясовано, що в Україні емоційні апеляції та патріотичні заклики можуть бути ефективнішими, ніж у ФРН, де люди більше схильні до логічних аргументів та статистичної інформації. Стратегія позитивної репрезентації інформації застосовується за допомогою тактик позитивно-оцінної дії та «спільної платформи». Органи влади звертаються до тематики культурних та моральних цінностей суспільства. Так, наприклад, Міндовкілля акцентує на тому, що для українського суспільства перемога у війні та безпечне майбутнє відіграють надзвичайно важливу роль. Таким чином, апеляція до спільних цінностей та ідеалів, таких як збереження природи для майбутніх поколінь, збалансоване використання природних ресурсів зумовлює ефективну комунікацію влади та громадян. Стратегія модифікації ілюктивної сили висловлювань передбачає апеляцію до емоцій. Відтак в описі екологічних проблем часто використовується емоційно-експресивна лексика, що може бути ефективною для залучення уваги, мобілізації суспільства та формування підтримки для екологічних ініціатив. Зокрема цей прийом характерний для тактики «емоційної надбудови», що базується на використанні емоційно експресивної лексики та фразеології для створення позитивних емоцій та асоціацій у свідомості аудиторії.

На противагу українському екологічному дискурсу у ФРН мова переважно насичена використанням фактів, статистики та логічних аргументів для переконання аудиторії у важливості екологічних питань та здійснення необхідних заходів. Зокрема, влада наголошує на необхідності спільних зусиль для збереження природних ресурсів та підтримки їх сталого використання, апелюючи конкретних до дій. Крім того, інформація повинна бути доступною та зрозумілою для різних верств населення, включаючи людей з різним рівнем освіти та різними культурними контекстами, тому було

реалізовано ініціативу з безбар'єрності, що має назву «Проста мова», яка з погляду інтралінгвальних чинників робить інформацію зрозумілішою для всіх людей, незалежно від їхнього рівня грамотності, що сприяє більш конструктивному діалогу між владою та суспільством. З погляду екстралінгвальних чинників ініціатива демонструє прагнення ФРН до інклюзивності та доступності, що може допомогти зміцнити довіру до влади та подолати мовні бар'єри, що має особливу цінність для мультикультурного суспільства ФРН.

Отже, можемо зробити висновок, що ефективна екологічна комунікація вимагає постійного аналізу та адаптації до змін у суспільстві та його потреб. Влада, використовуючи дискурс як інструмент комунікації, має значний вплив на формування суспільної думки щодо сталого розвитку через кілька ключових шляхів. Насамперед вона створює образ майбутнього, використовуючи тексти та мову, презентуючи те, яким може стати майбутнє за умов реалізації концепції сталого розвитку.

ZUSAMMENFASSUNG

In dieser Masterarbeit geht es um das Thema «Kontrastive Analyse der Informationsinteraktion zwischen Staat und Gesellschaft in Bezug auf Ökologie und Umweltschutz». Als Forschungsmaterial werden 200 Seiten von Medientexten in Bereichen Kernenergie und Gewässerschutz benutzt, die auf den Webseiten des Bundesministeriums für Umwelt, Naturschutz, nukleare Sicherheit und Verbraucherschutz der Bundesrepublik Deutschland und des Ministeriums für Umweltschutz und natürliche Ressourcen der Ukraine im Zeitraum 2022-23 veröffentlicht wurden.

Die theoretische Grundlage der Arbeit bildeten die Werke der ausländischen und einheimischen Wissenschaftler F. Machlup, N. Fairclough, F. Webster, J. Dijk, D. McQuail, Castells M., I. Aristova, M. Bojchuk, V. Jurtschenko, O. Karetna, O. Karpenko, D. Vetvyzkyj, M. Andrijenko, M. Hylko, G. Proskura, O. Kalaschnyk (2018), N. Tkalenko, V. Honcharuk und andere.

Die Relevanz der Forschung wird durch die Notwendigkeit einer umfassenden Darstellung pragmatischer Aspekte bestimmt, die die Besonderheiten der Kommunikation zwischen Staat und Gesellschaft im Informationszeitalter festlegen. So wird die Kommunikation aus der Perspektive des Inhalts, des Diskurses und der Sprache betrachtet und die Medientexte werden als Quellen für deren Darstellung interpretiert. Beispielsweise wird aufgezeigt, wie die Regierung pragmatische Probleme in Bezug auf Umweltinitiativen unter Berücksichtigung der Prinzipien der Inklusivität (z.B. leichte Sprache) löst und wie die Bürger an der Entscheidungsfindung in Umweltfragen beteiligt werden.

Zu Beginn werden die wichtigsten Ansätze zur Förderung von Umweltinitiativen in der Ukraine und in der Bundesrepublik Deutschland beleuchtet und der Einfluss inner- und außersprachlicher Faktoren ermittelt, die eine effektive

Informationsinteraktion zwischen Regierung und Gesellschaft erleichtern oder behindern.

Danach wird festgestellt, welche Themen im nationalen Diskurs vorherrschen und wie sich die aktuelle Situation im Land auf die Umsetzung und Anpassung der Strategie für nachhaltige Entwicklung auswirkt. Außerdem werden die Besonderheiten der geografischen Lage sowie der wirtschaftlichen und technologischen Entwicklung der Länder illustriert, die als Faktoren gelten, die die Art und Dynamik des Diskurses im Rahmen der nationalen Strategie für nachhaltige Entwicklung beeinflussen.

Schließlich werden die folgenden Kriterien für die Funktionalität der Interaktion zwischen Staat und Gesellschaft identifiziert: Ansprache und Rückmeldung, Einfluss kultureller und historischer Kontexte sowie Zugänglichkeit und Transparenz. Es wird herausgefunden, dass in der Ukraine emotionale Appelle und patriotische Aufrufe wirksamer sein können als in DRD, wo die Menschen eher zu logischen Argumenten und statistischen Informationen neigen. Aus diesem Grund sollten die von den Behörden bereitgestellten Informationen für verschiedene Bevölkerungsgruppen zugänglich und verständlich sein, einschließlich Menschen mit unterschiedlichem Bildungsniveau und unterschiedlichem kulturellen Hintergrund.

Zusammenfassend lässt sich feststellen, dass die Regierung durch Diskurse und Medien gezielt auf die öffentliche Meinung einwirken kann. Dies ermöglicht die Förderung des Umweltbewusstseins, das als Fundament für nachhaltige Entwicklung, wirtschaftliches Wachstum, soziale Gerechtigkeit und eine effiziente Nutzung natürlicher Ressourcen dient. Infolgedessen liegt die praktische Bedeutung der Arbeit in der Möglichkeit, die gewonnenen Ergebnisse zur Verbesserung von Medienkommunikationsstrategien und zur Erzielung pragmatischer Effekte der Kommunikation durch Medientexte zu nutzen.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко М. В. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональних рівнях. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2016_9_3 (дата звернення: 28.03.2024)
2. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти. За загальною редакцією д-ра юрид. наук, проф. Бандурки О.М.: Монографія. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. Справ, 2000. 368 с. (дата звернення: 4.04.2024)
3. Архипова Є.О., Дмитренко Н.О. Ефективна комунікація між органами державної влади та громадськістю як умова розвитку демократичного суспільства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. №1. С. 92-96. URL: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/st-16_Dmitrenko_Grom.radi.pdf (дата звернення: 23.03.2024)
4. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ, 2004. 342 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0009736> (дата звернення: 25.03.2024)
5. Бойко І. І. Концептуальні виміри екологічної свідомості. *Біоресурси і природокористування*. 2013. Т. 5, № 1-2. С. 161-168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bpc_2013_5_1-2_27 (дата звернення: 7.04.2024)
6. Бойчук М. А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії: Монографія. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 211 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/72/%D0%91%D0%BE%D0%B9%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf?sequence=1> (дата звернення: 11.04.2024)
7. Вербицький П. Взаємодія органів державної влади і мас-медіа як категорія науки про соціальні комунікації. *Діалог: медіа-студії*. 2016. Вип. 22.

С. 17-28. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/dialog_2016_22_4 (дата звернення: 25.03.2024)

8. Ветвицький Д. О. Напрями та пріоритети розвитку державної екологічної політики України в умовах глобалізації. *Наукові розвідки з державного та муніципального управління*. 2013. Вип. 1. С. 108-121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nrzd_2013_1_11 (дата звернення: 5.04.2024)

9. Войтенко А. Б., Плотнікова М. Ф., Булуй О. Г. Інформаційні технології у комунікації та взаємодії влади, суспільства і бізнесу у публічному управлінні, місцевому самоврядуванні та розвитку підприємництва. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1979> (дата звернення: 22.03.2024)

10. Гончарук В. В., Макаревич І. М., Гончарук В. А., Яровенко А. В. Формування екологічної свідомості особистості у процесі екологічної освіти. 2020 URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/13084?show=full> (дата звернення: 2.04.2024)

11. Даніл`ян В.О. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз). Монографія. Харків. 2008. 184 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi45/0035082.pdf> (дата звернення: 25.03.2024)

12. Екологічна свідомість. В. І. Карамушка. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс]. Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. URL: <https://esu.com.ua/article-18684> (дата звернення: 25.03.2024)

13. Експорт з України під час війни: як змінилась структура постачань української продукції за кордон URL:<https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692959/> (дата звернення: 15.04.2024)

14. Зайко.Л.Я. Мас-медіа як чинник формування суспільної свідомості: соціально-філософський аналіз. Житомир, 2019. С. 204 URL: http://eprints.zu.edu.ua/30374/1/dys_Zajko.pdf (дата звернення: 23.03.2024)
15. Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 28.03.2024)
16. Зражевська Н. І Нові медіа й нові форми комунікації в медіакультурі. Актуальні питання масової комунікації. 2013. Вип. 14. С.70–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmk_2013_14_16 (дата звернення: 24.03.2024)
17. Зражевська Н. Масова комунікація й культура. Черкаси. 2006. 195с.
18. Калашник О. М. Екологічна безпека як складова державної політики України: понятійно-термінологічний аспект. *Демократичне врядування*. 2018. Вип. 21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2018_21_4 (дата звернення: 5.04.2024)
19. Кардаш Л. В. Поняття медіатексту як базової категорії медіалінгвістики. Молодий вчений. 2017. № 4. С. 146-149. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4_36 (дата звернення: 5.04.2024)
20. Каретна О. О. Роль та особливості інформаційно-комунікаційних технологій у взаємодії органів державної влади з громадянським суспільство. *Політикус: наук. журнал*. 2020. № 5. С. 62–68. URL:<http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/10362> (дата звернення: 28.03.2024)
21. Каретна О. О. Теоретичний аналіз інтеракції влади і громадянського суспільства та їх прояви в українському суспільстві. *Актуальні проблеми політики*. Одеса : Фенікс, 2019. Вип. 63. С. 48-59. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/63_2019/6.pdf (дата звернення: 7.04.2024)

22. Карпенко О. О., Миронова О. В. Проблеми комунікації влади і суспільства як виклик для держави. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1944> (дата звернення: 5.04.2024)

23. Карцигін Д. С. Природа та сутність інституту взаємодії органів влади та громадськості в контексті охорони екологічних прав. Правова позиція, № 2 (23), Дніпро, 2019, С.21-27 URL: <https://doi.org/10.32836/2521-6473-2019-2-21-27> (дата звернення: 25.03.2024)

24. Квіт С. Масові комунікації. Друге видання, виправлене й доповнене. Київ:Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. С. 352 URL:<https://kvit.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/Mass-Communications-2018.pdf> (дата звернення: 27.03.2024)

25. Кійко Ю.Є. Фрактальне моделювання інваріантно-варіантної структури медіатекстів у німецькій та українській мовах. 2021. Чернівці, 2017. 433 с. URL:https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/40295/Kiiko_dis.pdf?sequence=1 (дата звернення: 26.03.2024)

26. Коритнік Д. Ю. Медіадискурс як різнопланове явище сучасних медіадосліджень. Нова філологія. 2020. № 80. Т. I. С. 266–271 URL:<https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/84965/1/Media%20discourse%20as%20a%20diverse%20phenomenon%20of%20modern%20media%20researches.pdf;jsessionid=6244525290D1FFCE2E2F74A240118A7A> (дата звернення: 8.04.2024)

27. Куць Н. Екологічна свідомість українців & довкілля. 2020. С. 31 URL: <http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/ekosvidomist.pdf> (дата звернення: 9.04.2024)

28. Луман Н. Реальність мас-медіа. За ред. Іванова В. та Мінакова М. К.:ЦВП,2010.158с.

URL:https://shron1.chtyvo.org.ua/Luman_Niklas/Realnist_mas-media.pdf?PHPSESSID=5qa42232g98ouaaedtu7qljt90 (дата звернення: 25.03.2024)

29. Малиш Н. А. Державна екологічна політика як складова світової системи захисту довкілля. *Держава та регіони*. 2010. № 3. С. 80–83. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/3_2010/15.pdf (дата звернення: 5.04.2024)

30. Мелещенко О. Взаємодія ЗМІ: нові форми як відповідь на виклики часу. Вісник Запорізького державного університету. 2002. Вип. 3. URL: https://web.znu.edu.ua/cms/index.php?action=category/browse&site_id=5&lang=ukr&category_id=984&path=ves-arkhiv/2002/filologichni-nauki/filologichni-nauki-----3-2002r-&category_code=filologichni-nauki-----3-2002r- (дата звернення: 11.04.2024)

31. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Національна екологічна політика URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/natsionalna-ekologichna-polityka/> (дата звернення: 2.04.2024)

32. Павліченко І.М. Інформаційна прозорість влади як важливий фактор взаємодії влади та громадянського суспільства. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/35.pdf> (дата звернення: 25.03.2024)

33. Подвірна Н. Комунікативний складник у відносинах між владою та суспільством. 2017. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/43/37> (дата звернення: 7.04.2024)

34. Проскура Г. М. Екологічна інформація: поняття та особливості. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2017. № 2. С. 31-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2017_2_7 (дата звернення: 9.04.2024)

35. Рачинська О. А. Комунікативне партнерство як механізм оптимізації комунікативної взаємодії у сфері публічного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2020. Вип. 2. С. 135-145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2020_2_18 (дата звернення: 16.04.2024)
36. Ржевська Н. Ф. Політична влада та інформація, місце інформаційної влади в інформаційному суспільстві URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/view/2950> (дата звернення: 8.04.2024)
37. Різун В. В. Теорія масової комунікації. К. : Видавничий центр „Просвіта”, 2008. 260с. URL: https://www.researchgate.net/publication/308796925_Theoria_masovoi_komunikacii (дата звернення: 28.03.2024)
38. Розпорядження КМУ від 15 травня 2013 року про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80#Text> (дата звернення: 2.04.2024)
39. Розпорядження КМУ від 17 січня 2018 року про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80#Text> (дата звернення: 2.04.2024)
40. Україна завжди була лідером миротворчих зусиль; якщо Росія хоче закінчити цю війну, хай доведе це діями – виступ Президента України на саміті «Групи двадцяти». URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-zavzhd-bula-liderom-mirotvorchih-zusil-yaksho-rosi-79141> (дата звернення: 25.03.2024)
41. Сизонов Д. Медіатекст та медіадискурс у сучасному медійному просторі *Studia linguistica*. 2013. Вип. 7. С. 389-392.

URL:<https://studia-linguistica.knu.ua/wp-content/uploads/2018/11/2013-7-389-392-%D0%A1%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2-%D0%94.%D0%AE..pdf> (дата звернення: 5.04.2024)

42. Сизонов Д. Методи лінгвістичного дослідження медіатексту: до проблеми наукової інтерпретації. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2015. Вип. 30. С. 53-62 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apy1_2015_30_7 (дата звернення: 12.03.2024)

43. Сергієнко. Л. В. Державна екологічна політика України та правовий механізм її формування і реалізації. *Економіка, управління та адміністрування*, 2019. С. 191–200. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2019-3\(89\)-191-200](https://doi.org/10.26642/ema-2019-3(89)-191-200) (дата звернення: 25.03.2024)

44. Соловйов С. Г. Інформаційна складова державної політики та управління: монографія. Заг. ред. Грицяк Н.В.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, *Каф. інформ. політики та електрон. урядування*. – К: К.І.С., 2015. – 320 с. URL: <https://duikt.edu.ua/ua/lib/1/category/96/view/52> (дата звернення: 11.04.2024)

45. Страпак, А. В. Екологічний вимір російсько-української війни. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2023. Т. 1. № 15. С. 77-82. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/13737> (дата звернення: 15.03.2024)

46. Стрельбіцька О., Подолук С. Медіалінгвістичні тенденції на сучасному етапі розвитку мовної освіти в Україні. *Академічні студії*. Серія : *Гуманітарні науки*. 2021.

URL:<http://academstudies.volyn.ua/index.php/humanities/article/view/34/33> (дата звернення: 24.03.2024)

47. Указ Президента України про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року "Про Стратегію кібербезпеки

України" URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text> (дата звернення: 5.04.2024)

48. Хилько М. І., Салтовський О. І. Гуманітарні аспекти екологічної кризи в Україні. *Політичне життя*. 2023. С.34-46 URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/14098> (дата звернення: 9.04.2024)

49. Хилько М. І. Екологічна безпека України: Навчальний посібник. 2017.

50. Хлебнікова А. А. Комунікативний менеджмент як найважливіший компонент державного управління в умовах глобалізації: теоретико-методологічний контекст. *Державне будівництво*. 2013. № 1. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2013_1_13 (дата звернення: 25.03.2024)

51. Шевченко Л.І., Д.В. Дергач, Д.Ю. Сизонов. Медіалінгвістика. Словник термінів і понять; за ред. Л.І. Шевченко. Вид. друге, випр. і доп. К.: ВПЦ «Київський університет», 2014. 326 с. URL: http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/1538/1/file_1452013437_9323.pdf (дата звернення: 21.03.2024)

52. Шевченко Л. І., Сизонов Д. Ю Теорія медіалінгвістики: підручник за ред. Л. І. Шевченко. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2021. 214 с.

53. Штанько В.І., Бордюгова Т.Г. Інформаційне суспільство: соціальнофілософські проблеми становлення: Навч. посібник. Харків, 2012.172с. URL:<https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/dccb4459-8e93-4161-9f4d-cce7eee74a13/content> (дата звернення: 28.03.2024)

54. Штельмашенко А. Д. Формування суспільної думки в державі. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : *Державне управління*. 2018. Т. 29(68), № 2. С. 129-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntvupa_2018_29_2_25 (дата звернення: 7.04.2024)

55. Юрченко В. Е. Моделі впровадження комунікативних механізмів у державному управлінні України. *Теорія та практика державного управління*. 2014. Вип. 4. С. 157-164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2014_4_24 (дата звернення: 16.04.2024)

56. Яблонський, О. А. Корнієвський, П. Ф. Вознюк. Громадянське суспільство України: сучасний стан і перспективи впровадження європейських стандартів взаємодії з державою: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. упоряд. В. М. ; за заг. ред. О. А. Корнієвського. К. : НІСД, 2014. 192 с. (Сер. « Громадянське суспільство», вип. 1). URL:https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-07/Gromada_Ukraine-119ff.pdf (дата звернення: 18.03.2024)

57. Як ООН підтримує Цілі сталого розвитку в Україні URL:<https://ukraine.un.org/uk/sdgs>

58. Bell D. Notes on the Post-Industrial Society // The Public Interest. 1967. №7. 102 p. URL:<https://www.nationalaffairs.com/storage/app/uploads/public/58e/1a4/a2b/58e1a4a2b88ce619080580.pdf>/URL:<https://www.nationalaffairs.com/storage/app/uploads/public/58e/1a4/a3e/58e1a4a3ecc7b017615572.pdf>

59. Digital agenda for Europe URL:<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/64/digital-agenda-for-europe> (дата звернення: 6.04.2024)

60. Digitale Strategie 2025 URL:https://www.bmwk.de/Redaktion/DE/Publikationen/Digitale-Welt/digitale-strategie-2025.pdf%3F__blob%3DpublicationFile%26v%3D8 (дата звернення: 6.04.2024)

61. Dijk J. The Network Society. London: Sage Publications. 2006 URL:https://ams-forschungsnetzwerk.at/downloadpub/The_Network_Society-Jan_van_Dijk.pdf (дата звернення: 6.04.2024)

62. Castells M. The Rise of the Network Society. Second edition. Blackwell Publishing. 2010, 597 p. URL: https://deterritorialinvestigations.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/03/manuel_castells_the_rise_of_the_network_societybookfi-org.pdf (дата звернення: 8.04.2024)

63. International Telecommunication Union (ITU) URL: <https://www.itu.int/> (дата звернення: 7.04.2024)

64. Jürgen Hüther/ Bernd Schorb (Hrsg.): Grundbegriffe Medienpädagogik. 4., vollständig neu konzipierte Auflage. München 2005. S. 345-351 URL: <https://silo.tips/download/jrgen-hther-neue-medien>

65. Laszlo Z. Karvalics. Information Society — what is it exactly? (The meaning, history and conceptual framework of an expression). Coursebook of Project NETIS — Leonardo da Vinci. European Commission. Budapest, March-May 2007

URL: https://www.researchgate.net/publication/237332035_Information_Society_-_what_is_it_exactly_The_meaning_history_and_conceptual_framework_of_an_expression (дата звернення: 10.04.2024)

66. Manovich L. The Language of New Media. Cambridge, MA: The MIT press, 2001. 400 p.

URL: https://www.academia.edu/5456307/I_Lev_Manovich_The_Language_of_New_Media (дата звернення: 10.04.2024)

67. Machlup F. The Production and Distribution of Knowledge in the United States, Princeton N.J., Princeton University Press, 1962, 416 p.

URL: <https://www.mises.at/static/literatur/Buch/machlup-production-and-distribution-of-knowledge-in-the-us.pdf> (дата звернення: 4.04.2024)

68. McQuail D. Mass Communication Theory. D. McQuail; 6th edition. London: SAGE. 2010. 632 p. (дата звернення: 6.04.2024)

URL: <https://books.google.com.ua/books?id=CvcvLsDxhvEC&printsec=frontcover&hl=uk#v=onepage&q&f=false> (дата звернення: 6.04.2024)

69. Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture. London: Sage, 1992. 211 p.

URL:<https://www.google.com.ua/books/edition/Globalization/gmCJCwAAQBAJ?hl=uk&gbpv=1&dq=robertson+globalization&printsec=frontcover> (дата звернення: 6.04.2024)

70. Sustainable development goals during the war: UNDP and the Government of Ukraine held a series of strategic sessions (дата звернення: 14.04.2024). URL:<https://www.undp.org/ukraine/press-releases/sustainable-development-goals-during-war-undp-and-government-ukraine-held-series-strategic-sessions>

71. UNESCO's International Institute for Educational Planning Learning Portal URL:<https://learningportal.iiep.unesco.org/en/glossary/information-and-communication-technologies-ict> (дата звернення: 8.04.2024)

72. Webster F. Theories of the Information Society Third edition (2006) URL:<http://www.kultx.cz/wp-content/uploads/theories-of-the-information-society-by-frank-webster.pdf> (дата звернення: 6.04.2024)

73. World Summit on the Information Society (WSIS) URL:<https://www.unesco.org/en/wsis>

74. Burger, Harald and Luginbühl, Martin. Mediensprache: Eine Einführung in Sprache und Kommunikationsformen der Massenmedien, Berlin, Boston: De Gruyter, 2014. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110285925> (дата звернення: 3.04.2024)

75. Norman Fairclough. Media Discourse. London: Edward Arnold, 1995. 214 pp. URL:<https://toaz.info/doc-view-3> (дата звернення: 11.04.2024)

76. Merten, Marie-Luis and Knuchel, Daniel. "Digitale Öffentlichkeit(en). Linguistische Perspektiven" Zeitschrift für germanistische Linguistik, vol. 52, no. 1, 2024, pp. 1-13. URL:<https://doi.org/10.1515/zgl-2024-2001> (дата звернення: 6.04.2024)

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

77. Війна росії проти України пришвидшує зміну клімату та спричиняє збільшення викидів парникових газів.
URL:<https://mepr.gov.ua/vijna-rosiyi-protu-ukrayiny-pryshvydshuye-zminu-klimatu-ta-sprychynyaє-zbilshennya-vykydiv-parnykovykh-gaziv/>

78. Дайджест ключових наслідків російської агресії для українського довкілля за 11-18 травня 2022 року
URL:<https://mepr.gov.ua/diyalnist/napryamky/radiatsijnyj-zahyst/dajdzhest-klyuchovykh-naslidkiv-rosijskoyi-agresiyi-dlya-ukrayinskogo-dovkillya-za-11-18-travnya-2022-roku/>

79.ЕкоЗагроза URL: <https://ecozagroza.gov.ua/about>

80.Еко-Система URL: <https://eco.gov.ua/pro-proyekt>

81. Інформація про наслідки для довкілля від російської агресії в Україні 24 лютого – 9 березня 2022 року
URL:<https://mepr.gov.ua/diyalnist/napryamky/radiatsijnyj-zahyst/informatsiya-pro-naslidky-dlya-dovkillya-vid-rosijskoyi-agresiyi-v-ukrayini-24-lyutogo-9-bereznya-2022-roku/>

82. Міндовкілля запустило застосунок ЕкоЗагроза
URL:<https://mepr.gov.ua/slider/mindovkillya-zapustylo-zastosunok-ekozagroza-ta-zaproshuye-ukrayintsiv-vstupaty-do-ekologichnogo-bataljonu/>

83. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Дайджест ключових наслідків російської агресії для українського довкілля за 6 квітня – 19 квітня 2024 року. URL:<https://ecozagroza.gov.ua/feed/3158>

84. Місія та стратегія Міндовкілля URL:<https://mepr.gov.ua/pro-nas/misiya-ta-strategiya/>

85. Команда ЕкоСистеми запускає чат технічної підтримки користувачів. URL: <https://eco.gov.ua/news/do-uvahy-korystuvachiv-ekosystemy>

86. Повідомити про загрозу URL: <https://ecozagroza.gov.ua/help>

87. Природоорієнтовані рішення для сталих міст. Гід для прийняття рішень

URL:https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/10_Pryrodooriyentovani-rishennya-dlya-stalyh-mist.pdf

88. Що потрібно зробити промисловості для зменшення викидів парникових газів

URL:<https://mepr.gov.ua/shho-potribno-zrobyty-promyslovosti-dlya-zmenschennya-vykydiv-parnykovykh-gaziv-2/>

89. Aktionsprogramm Natürlicher Klimaschutz

URL:https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Pool/Broschueren/ank_publication_bf.pdf

90. Atomausstieg – viele Aufgaben der nuklearen Sicherheit bleiben

URL:<https://www.bmu.de/pressemitteilung/atomausstieg-viele-aufgaben-der-nuklearen-sicherheit-bleiben>

91. BMUV Förderprogramm "Exportinitiative Umweltschutz" (EXI)

URL:<https://www.bmu.de/themen/nachhaltigkeit/wirtschaft/umwelttechnologien/exportinitiative>

92. Bundeskabinett beschleunigt naturverträglichen Windkraft-Ausbau deutlich URL:<https://www.bmu.de/pressemitteilung/bundeskabinett-beschleunigt-naturvertraeglichen-windkraft-ausbau-deutlich>

93. Bundesregierung geht in die Offensive für saubere Ozeane, den Schutz mariner Artenvielfalt und gegen Meeresmüll

URL:<https://www.bmu.de/pressemitteilung/bundesregierung-geht-in-die-offensive-fuer-saubere-ozeane-den-schutz-mariner-artenvielfalt-und-gegen-meeresmuell>

94. Deutsche Nachhaltigkeitsstrategie Weiterentwicklung 2021

URL:<https://www.bundesregierung.de/resource/blob/998194/1875176/3d3b15cd92>

d0261e7a0bc8f43b7839/deutsche-nachhaltigkeitsstrategie-2021-langfassung-download-bpa-data.pdf

95. Förderbescheide für sozialen Einrichtungen für bessere Klimaanpassung. URL: <https://www.bmu.de/pressemitteilung/steffi-lemke-ueberreicht-sozialen-einrichtungen-foerderbescheide-fuer-bessere-klimaanpassung>

96. Informationen zu den Internet-Seiten vom BMU. URL: <https://www.bmu.de/service/hilfe-und-nutzungshinweise/barrierefreiheit/leichte-sprache>

97. Intakte Meere als Voraussetzung für Schutz von Artenvielfalt und Klima. URL: <https://www.bmu.de/pressemitteilung/intakte-meere-als-voraussetzung-fuer-schutz-von-artenvielfalt-und-klima>

98. Lemke: "Beim Meeresschutz vom Reden ins Handeln kommen" URL: <https://www.bmu.de/pressemitteilung/lemke-beim-meeresschutz-vom-reden-ins-handeln-kommen>

99. Lemke: "Gesunde Flüsse und Seen sind für die Menschheit überlebenswichtig" URL: <https://www.bmu.de/pressemitteilung/lemke-gesunde-fluesse-und-seen-sind-fuer-die-menschheit-ueberlebenswichtig>

100. Nationale Wasserstrategie URL: https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Download_PDF/Binnengewasser/BMUW_Wasserstrategie_bf.pdf

101. SDG 16: Frieden, Gerechtigkeit und starke Institutionen URL: <https://www.bmu.de/themen/nachhaltigkeit/nachhaltigkeitsziele-sdgs/sdg-16-frieden-gerechtigkeit-und-starke-institutionen>

102. Schutz der Meere: Deutschland unterstützt bis auf Weiteres keinen Tiefseebergbau URL: <https://www.bmu.de/pressemitteilung/schutz-der-meere-deutschland-unterstuetzt-bis-auf-weiteres-keinen-tiefseebergbau>

103. Städte und Gemeinden müssen Trinkwasser im öffentlichen Raum kostenlos bereitstellen.URL:<https://www.bmuv.de/pressemitteilung/staedte-und-gemeinden-muessen-trinkwasser-im-oeffentlichen-raum-kostenlos-bereitstellen>

104. Umweltbewusstsein in Deutschland 2022. Ergebnisse einer repräsentativen Bevölkerungsumfrage.URL:https://www.bmuv.de/fileadmin/Daten_BMU/Pool/Broschueren/umweltbewusstsein_2022_bf.pdf

105. 1,31 Milliarden Euro Innovationsförderung für eine klimafreundliche Energieversorgung.URL:<https://www.bmuv.de/pressemitteilung/131-milliarden-euro-innovationsfoerderung-fuer-eine-klimafreundliche-energieversorgung>